

Kedves Feldmájer Péter úr, kedves Zoltai Gusztáv úr! Az Európai Zsidó Kongresszus elnöke, *Mose Kantor* és az egész szervezet nevében szeretném megköszönni Önöknek, hogy Budapesten vendégül látták a közgyűlést.

A hétvége sikeres volt, és mindannyiunk nagy örömeire szolgál, hogy némi időt tölthettünk el az Önök pezsgő életű városában, amely nagy jelentőséggel bír a zsidóság múltja és jelene szempontjából.

Közösségünk rendkívül szívélyes fogadtatásban részesített minket, és ez az Önök érdeme. Remélem, a jövőben továbbra is együttműködhetünk.

Köser és boldog peszáchot kívánva, üdvözlettel:

Serge Cwajgenbaum főtitkár,
Európai Zsidó Kongresszus

Ünnepköziség

Történelmünk hajnalának két döntő, átütő erejű élménye peszách, a kivonulás és sávuot, a kinyilatkoztatás ünnepe. Isten törvényt rendelő ereje, Izrael törvényt tartó spontán elkötelezése a szolgaságból való szabadítás tényében gyökerezik, és a Színáj ormáról felhangzó szótat elfogadásában tetőzik.

Így egészíti ki egymást a két ünnep, s együttesen sugározza kettős egységének történelmi fényt és tanulságát: a szabad ember szabad elhatározását az Örök Törvény megvallására, vállalására.

Júda Hálévi, a középkor egyik legnagyobb hatású költője és bölcselője erre az összefüggésre mutat rá Kuzari című művében. A zsidóság egy olyan hitrendszer, amely a kiszabaduláson, a kinyilatkoztatáson és a peszách mindenki által meg tapasztalt történelmi igazságán alapul.

A magát kinyilatkozó Isten nem világteremtő akaratára és erejére, hanem az embert a szolgaságból megváltó cselekedetére hivatkozik a Tízparancsolat első mondatában. Májumi szerint a választás az ember szabad akaratára és mérlegelésére van bízva, kész-e ezen az úton járni vagy sem (*Hilchot tösvúv V. 1.*).

Az ember a szolgaságból való kiváltása után szabad akaratából vállalja a málichut sámájim, azaz Isten országa építését. A mi hitünk Isten országát így alkalmazza földi viszonyainkra: vetélkedjétek istenfélelemben, és cselekedjétek egymással a szeretet munkáját (*Szifré V. 32.*). Vallásunk két ága: istenhit és ember szeretet.

Ezzel szemben pl. a görög mitológia a földi élet mintájára képzeli el az eget, a mennyeket, benépesítve az Olümposzt az istenek társaságával. A zsidó gondolkodás Isten országát éppen ennek fordítottjaként vallja, s kívánja a földön megvalósítani.

Hénoch rabbi a 115. zsolttár 16. versén elmélkedett, amely így hangzik: *hásámájim sámájim l'Hásém voháárec nátán livné ádam* – az ég az Isten ege, de a földet az ember fiainak adta. Én ezt úgy értem, mondta a rabbi, hogy az ég, Isten ege valóban „égi természeti”, de a földet az embernek adta, és miért? Hogy éggé tegyék. Mi tehát nem a földet vetítjük az égre, hanem az Örök Törvény égi eszményét akarjuk az emberélet útján megvalósítani.

Elmélkedésünk a két ünnep közötti időszak, az omerszámlálás idejének gondolatait kívánta feltárni.

Reméljük, sikerrel!

Ráv

Újjávarázsolt Goldmark-terem

Elkészült a magyarországi zsidóság többfunkciós, modern kulturális intézménye

Ünnepélyesen felavatták a Wesselényi utca 7. szám alatti Goldmark-termet. A megújult épületet gazdája, a Budapesti Zsidó Hitközség a magyarországi zsidóság egyik legjelentősebb kulturális központjának szánja.

Reneszánszát éli a magyarországi zsidóság, ezért is van szüksége olyan többszintű kulturális intézményre, mint amilyenné a Goldmark-termet és a neki helyet adó Wesselényi utcai épületet fél éven belül varázsolták – mondta el kérdésünkre Zoltai Gusztáv. A Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója a felújított intézmény ünnepélyes avatóján kifejtette: a Goldmark-termet gazdája, a BZSH reményei szerint többek között különböző összejövetelek és színházi programok keltik majd életre. Az előbbiben a két széderesti rendezvény jár majd élen, az utóbbiban pedig az a május 10-i előadás, amelyen G. Dénes Györgyre, a feledhetetlen Zsütire

emlékeznek. A megújult, kétszeresére növelt, modern hangosító berendezéssel, szcenikával, világítással ellátott színpadon fellép többek között Kállay Bori, Peller Károly, Homonnay Zsolt, Szilasi Nelly, Poltyák Lilla. A Hitközség ugyanakkor várja az ötleteket a különböző színházi eseményekre. Egy ilyen már meg is született: a pesti kabaré. Aki ismeri a műfajt, az tudja, hogy a mintegy 150 fős nézőtér intimitása kiválóan alkalmas e darabok bemutatására – mondta Zoltai. Emellett a Dohány utcai templomkörzet havonta egyszer itt tartja majd rendezvényeit.

Magát az épületet, amint arról a sajtó korábban hírt adott, abból a közel 300 millió forintnyi támogatásból újították fel, amelyet a BZSH 2010-ben nyert az Európai Unió Középmagyarországi Regionális Operatív (KMOP) programból. A projekt a Goldmark-terem és a kapcsolódó helyiségek turisztikai fejlesztése címet

viselte. Öt hónap alatt a teljes földémet megerősítették, korszerű légttechnikai berendezést szereltek fel – tájékoztatott Zoltai. A zsinagógát és az épületet összekötő kis udvaron hangulatos kertet alakítottak ki. A Dohány utcai zsinagóga látogatói itt a további nézelődés előtt asztalok mellett, napernyők alatt pihenhetnek majd meg. Az épületet teljesen akadálymentesítették.

A házban új, állandó kiállítás lesz a pesti zsidónegyedről, olyan tárgyakkal, mint például Fröhlich bácsi, a köztisztelőben álló néhai cukrász nevezetes mérlege. Az első emeleten létrejön a Gyökerek nevű központ, amely családfakutatóknak tesz hozzáférhetővé levéltári forrásokat és adatbázisokat. A háttérben, egy kisebb helyiségben négy-öt számítógépes terminál segíti majd a szakembereket.

A földszint a Magyar Zsidó Levéltár Európában egyedülálló látványraktárának ad otthont. A már

meglévő, üvegborítású, mozgatható polcokon a látogató megtekintheti az eddig raktárban eldugott dokumentumokat a zsidó közösségek életéről. Szintén megfelelő klimatikus körülmények között, de jól láthatóan mutatja be darabjait a kihúzható térkép-tároló. Mindennek gyakorlati és filozófiai üzenete van – hangsúlyozta Kádár Gábor, a levéltár munkatársa. Az első a megfelelő tárolási körülményeket jelenti, a második pedig az emberközpontú szemléletet. A technika segítségével bárki a napvilágon veheti szemügyre történelmi múltunk darabjait.

A tizenkilencedik századi épület technikai modernizálása, kényelmes tétele a műemlék lifttel, a korabeli lépcsőház és más helyek díszének megtartásával a megőrizve megújító tervezői szemlélet iskolapéldája. Mindez Ugrin László és Várady Tibor építész-tervezők, a kiviteli tervek készítői és a tervezői művezetői feladatokat ellátó UV Építész Stúdió Kft. munkatársai mellett az építési engedélyezési tervek készítő Kiss Rozáliát dicséri. A lebonyolításért Zoltai Gusztáv Erdős Mihálynak mondott köszönetet. A Kreatív 2000 Kft. vezetője örömeinek adott hangot, hogy már a kezdet kezdetén bizalmat szavaztak nekik, és hogy a tervezőkkel, kivitelezőkkel való csapatmunka korszerű létesítménnyé tette a nemrég még romos házat. Hozzá tette: szívből kívánja, hogy a magyarországi zsidóság mihamarabb élettel töltsen meg az épületet.

Az avatóünnepség vallási aktusaként Fröhlich Róbert, Deutsch Róbert és Deutsch László főbbik mezzuzákat helyeztek el az ajtókon.

R.V.

Közlemény

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége elfogadhatatlannak tartja, hogy egy jobbikos polgármester által vezetett város önkormányzata úgynevezett „csendőrséget” kíván létrehozni.

Az államtól független helyi erőszakszervezet felállításának terve sérti az általános jogelveket, és sérti a Parlament által elfogadott, hamarosan hatályba lépő Alaptörvényt is.

Magyarország Kormánya nem engedheti meg, hogy fegyveres magán- vagy önkormányzati hadseregek jöjjenek létre, olyanok, amelyek egy kifejezetten rasziszta jellegű ideológia alapján megfélemlítik a lakosság egy részét, és ezzel elősegítik a faji gyűlölet terjedését, a társadalmi szegregációt.

A Tiszavasvári Önkormányzat által életre hívni kívánt erőszakszervezet elnevezése a magyar történe-

lem legsötétebb időszakát idézi fel, azt a fegyveres testületet, amely mindvégig hű kiszolgálója volt a német megszállás után a kormányzó által kinevezett független magyar kormány örült terveinek, amelyek több mint 600 000 magyar – többségében zsidó – állampolgár meggyilkolását eredményezték.

Felkérjük Magyarország Kormányát, a Belügyminisztériumot, hogy haladéktalanul tegye meg azokat a törvényes lépéseket, amelyek megakadályozzák a „csendőrség” felállítását Tiszavasváriban, esetleges megalakulása esetén az ügyészségnél tegyenek feljelentést, hogy a „csendőrséget” mielőbb oszlassák fel.

Egy modern országban erőszakot kizárólag az állami szervek alkalmazhatnak, a törvények által meghatározott keretek között, és csak alkotmányos célok érdekében.

MEGHÍVÓ

A Budapesti Zsidó Hitközség
tisztelttel meghívja Önt
a 2011. május 11-én (szerdán) 16 órakor
(5771. ijjár 7.)
a Budapesti VII., Síp u. 12. alatti Díszteremben
tartandó

TISZTÚJÍTÓ KÖZGYŰLÉSÉRE.

Napirend:

1. A Választási Bizottság jelentése a mandátumok megvizsgálásáról és az igazolásokról.
2. A BZSH ügyvezető igazgatójának, elnökének, eljárásának, számvizsgáló bizottságának, választási bizottságának megválasztása.

Budapest, 2011. április 21.
5771. niszán 17.

Hittestvéri üdvözlettel:

Streit Sándor
elnök

Zoltai Gusztáv
ügyvezető igazgató

MEGHÍVÓ

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége
tisztelttel meghívja Önt
a 2011. május 15. napján (vasárnap) 10 órakor
(5771. ijjár hó 11.)
a Budapesti VII., Síp u. 12. alatti Díszteremben
tartandó

TISZTÚJÍTÓ KÖZGYŰLÉSÉRE.

Napirendi pontok:

1. Megnyitó, beszámoló a közgyűlés összetételéről
2. A Mazsihisz elnökének megválasztása
3. A Mazsihisz ügyvezető igazgatójának megválasztása
4. A Mazsihisz alelnökeinek megválasztása
5. A Mazsihisz vezetőségének, Számvevő- és Számvizsgáló Bizottságának megválasztása
6. A Mazsihisz Választási és Jelölő Bizottságának megválasztása

5771. niszán 17.

Hittestvéri üdvözlettel:

Nattán László,
a Választási és Jelölő Bizottság elnöke

MEGEMLEKEZÉSEK

Kőszeg

A 66 évvel ezelőtti szomorú eseményekre – melyeket olvasóink korábbi írásainkból már ismernek – a téglagyáron kívül felállított obeliszknél emlékeztek. A Himnusz elhangzása után *Szita Szabolcs* egyetemi tanár tartott előadást, majd *Lazarovits Ernő* recitálta a Mazsihisz, a NÜB és a Muszoe képviselőjében a Kél málé ráchámimot és a kádíst. A felnőttek és az iskolások virágkoszorút helyeztek el az emlékmű talapzatán. Az eseményen a NÜB részéről *Frisch György* elnök volt jelen. Zárásképpen a Szózat hangzott el.

Lichtenwörth

Az emlékező csoport tagjai útközben felkeresték a gönyői tábor temetőjében található tömegsírt, ahol koszorút helyeztek el, és *Lazarovits Ernő* részéről elhangzott a gyászima.

A lichtenwörthi női tábor felszabadításának évfordulóján a hivatalos elfoglaltsága miatt távol lévő polgármester nevében *Frau Kovacsics* üdvözölte a megjelenteket: egykori túlélőket, a helyi iskolák tanulóit, valamint *Hanti Vilmos* és *Frisch György* elnököket a MEASZ és a NÜB képviselőjében.

Kovács Györgyné Mira, a táborcsoport vezetője tartott német és magyar nyelvű beszédet. A gyászimát itt is *Lazarovits Ernő* mondta el.

Ezt követően több helyszínen megkoszorúzták az emlékműveket, majd a polgármesteri hivatal vendégszobájában látta a résztvevőket.

Budapest

A Parlament Felsőházi Termében születésének 110. évfordulója alkalmából felidéztek gróf *Esterházy János*, e kiváló államférfi életét, jogtalan meghurcoltatását.

A megemlékezésen *Kövér László* házelnök ismertette a nagy humanista tevékenységét, akit Szlovákiában a mai napig nem rehabilitáltak, ugyanakkor a jelenlegi lengyel kormány a legnagyobb kitüntetésben részesítette, ahogy ezt *Jan Stanislaw Ciechanowski* államtitkár, a Lengyel Veterán és Meghurcolt Személyek Hivatalának vezetője elmondta. Az eseményen felszólalt *Esterházy János* leánya, *Maljati Aliz*, valamint *Orit Zsuzsanna*, a knesszet Izraeli–Magyar Baráti Tagozatának elnöke, aki ígéretet tett rá, hogy közbenjár a Jad Vasemnél, mivel a tanúkkal igazolt okmányok ellenére Esterházy gróf mindaddig nem kapta meg az Igazságszolgálat elismerését.

Schmitt Pál köztársasági elnök kitüntetését nyújtott át *Jan Jankunak*, Esterházy János cseh fogolytársának. Az Esterházy János-emlékérmet a Pozsonyi Magyar Diák Hálózat részére *Halzl József*, a Rákóczi Szövetség elnöke adta át.

A Parlamentben tartott ülésen

szeszítette, ahogy ezt *Jan Stanislaw Ciechanowski* államtitkár, a Lengyel Veterán és Meghurcolt Személyek Hivatalának vezetője elmondta. Az eseményen felszólalt Esterházy János leánya, *Maljati Aliz*, valamint *Orit Zsuzsanna*, a knesszet Izraeli–Magyar Baráti Tagozatának elnöke, aki ígéretet tett rá, hogy közbenjár a Jad Vasemnél, mivel a tanúkkal igazolt okmányok ellenére Esterházy gróf mindaddig nem kapta meg az Igazságszolgálat elismerését.

Schmitt Pál köztársasági elnök kitüntetését nyújtott át *Jan Jankunak*, Esterházy János cseh fogolytársának. Az Esterházy János-emlékérmet a Pozsonyi Magyar Diák Hálózat részére *Halzl József*, a Rákóczi Szövetség elnöke adta át.

A Parlamentben tartott ülésen

részt vett *Aliza Bin-Noun*, Izrael magyarországi nagykövete, *Feldmájer Péter*, a Mazsihisz elnöke.

Portugál életmentők

A kerületi önkormányzat és a Carl Lutz Alapítvány emléktáblát helyezett el az Újpesti Rakpart 5. számú ház falán, amely a második világháború alatt portugál védett ház volt.

Az emléktáblán *Sampaio Garrido* követ és *Carlos Branquinho* ügyvivő neve olvasható, akik több száz budapesti zsidó életét mentették meg.

Tóth József polgármester ismertette a két diplomata elvülhetetlen érdemeit, és hangsúlyozta, napjainkban mindent el kell követni, hogy a soához hasonló tragédia soha többé ne ismétlődhesen meg.

Ezután *António Augusto Jorge Mendes* nagykövet mondott beszédet, megemlítve, hogy röviddel Budapestre érkezése után részt vett a Hitközség Wallenberg Emlékparkjában azon az eseményen, amikor az ott lévő márványtáblára a két portugál zsidómentő hős nevét is felvésték. Köszönetet mondott *Tóth Józsefnek*, valamint a Carl Lutz Alapítvány vezetőjének, hogy most a két diplomata tiszteletére e ház falán is táblát helyeztek el, melyet a résztvevők egyperces néma főhajtása mellett a nagykövet, valamint a polgármester leplezett le.

A megemlékezésen megjelent többek között *Fónagy János*, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium államtitkára, *Sessler György*, a Muszoe elnöke, *Szita Szabolcs* egyetemi tanár, *Deák Gábor*, a Mazsike alapító tagja, valamint *Lazarovits Ernő* a Mazsihisz képviselőjében.

Tallózás egykori zsidó újságokban

Ősapák találkozásai

Izgalmas teóriákról, ősi kapcsolatokról „rántja le a leplet” *Waldapfel Imre* a Libanon 1939. január–februári számában. A tanulmány címe: Midrás-idézet történeti romantikánkban. Az alapötletet *Peretsenyi Nagy László* 1802-ben megjelent Szakadár esthonnyai fejedelem bujdosása című hőskölteménye adta, melynek hősnője, Gugga, így kiált fel, mikor a magyarok őse gyanánt emlegetett Nimród sisakját megtalálja az oltáron:

„Te! kivel fedetett ama’ vadász teste,
Kinek Ur Várában Tháre képet feste?”

Nimród, kinek asszír eredetű neve felkelőt, lázadót jelent, esetleg leopárdok legyőzőjét, és akit a magyar mitológiában Ménrótként vagy Nemrothként is emlegetnek, és a két daliás herceg, Hunor és Magor vagy Magyar apja volt, bibliai személy. Határozott vonalakkal felvázolt sziluetttje csak percekre tűnik fel az évezredek átívelő Szentírásban. Nimród Noé legkellemetlenebb fiának, Hámnak fiától, Kustól származó unokája, akiről így ír a Tóra: „Kus nemzetet Nimród, ő kezdett hatalmassá lenni a földön. Ő hatalmas vadász volt az Örökkévaló előtt. Azért mondják, olyan, mint Nimród, a hatalmas vadász az Örökkévaló előtt. Birodalmának kezdete volt Babel, Ere, Akkád és Kálné, Sinear országában.” (Mózes I. X. 8–10., *Bacher Vilmos* fordítása)

A magyarok és a zsidók ősatyjának találkozási pontja nem volt túl baráti. Nimród legendás alak volt, az asszír-babilóniai birodalom teljhatalmú ura, az erő szimbóluma, tette kész férfi. A midrás szerint Babel tornyának építője. *Kézai Simon* középkori krónikás, udvari lelkész, *Kun László* király személyes gyónatója az 1282 körül megjelent *Gesta Hungarorum*ban a magyarok ősatyjának nevezi.

„Hunor s Magyar két dalia, Két egytestvér, Ménrot fia” – írja *Arany János* is.

Ipse coepit esse potens in terra – a világ legelső hatalmas embere – írja *Thüróczi Krónikájában* Nemrothról. „De honnan vette a magyar veresszerző a zsidó Ábrahám-legendának azt a mozzanatát, mely Ábrahám atyját, Terahot, mint bálványkészítőt hozza Nimróddal kapcsolatba? Mert ha Tháre, azaz Terah ‘képet feste’ Nimródnak, a régi magyar nyelv ismerői számára ez egészen biztosan kimondja, hogy »festett képet«, azaz bálványt készített neki” – írja tanulmányában *Waldapfel Imre*.

Egy bizonyos történelmi pillanatban a zsidók és a magyarok ősatyjának közös dolgaik voltak. Miként *Waldapfel* megjegyzi: „Peretsenyi, ki a Szegedre vetődött híres dalmát, Dugonics, módján tudományos értékű rekonstrukciónak tekintette rendszertelen olvasottsága és szabadjára hagyott képelete különös, és szabálytalan arányú keverékeit, ezúttal is lábjegyzetben hivatkozik forrására: »Nimrod, hajdani magyar Ősseink ükktje, a Szent Írás bizonyítja: leg-első hatalommal bírt, és Chaldeai Ur, vagy Or városában lakott, nagy vadász volt, egész Asszíriát, Síríát, Fenetziát hatalmában tartván.«”

Miközben a mítoszok csikáján tovább nyargalásunk, gondoljunk át még egyszer. Van egy Nimródunk, szilaj és fékezhetetlen király. A rossz nyelvek azt beszélnek, hogy kegyetlen és kapzsi, ráadásul istennek képzeletét magát. Az uralma alá hajtott területek lakói rabszolgákként végzik. „Tháre, Ábrahámnak atya néki faragott, és írott képeket tsinált: melyeket Ábrahám lerontván, egy legnagyobb képeknek a kezébe páltzát tett, mintha az a többit le-verte volna; ezt írja a Beresit Könyv.” (Peretsenyi Nagy László)

„Beresit Könyv alatt itt természetesen nem Mózes I. könyvét kell értenünk – hiszen a Genesis adatait Nimródra vonatkozólag mint a Szent Írás bizonyítékait hozza fel Peretsenyi –, hanem a bibliai könyv epikai hézagait bőséges fantáziával kiegészítő Beresit Rabba című Midrás-gyűjteményt. Ebben Gen. XI. 28-hoz fűzve valóban meg is találjuk a bálványok tehetetlenségét szellemes fordulattal példázó legendát, Ábrahámnak bálványkészítő atyja úrkaszdimi házában végbevitt bálvány rombolásáról” – olvashatjuk *Waldapfel Imre* szellemes, fordulatoss, nem egyszer megnevettető, ugyanakkor elgondolkodtató dolgozatában. A sűrű fekete hajú, fekete szemű kamasz fiú „tini” lázadója örökre irányt szabott életének. Ábrahám mély, meditatív, belsőleges érzelmi és értelmi kapcsolata az Örökkévalóval példát mutatott. Új perspektívát adott a vízőn által reménytelenül kipusztított emberiségnek. „És Isten mondta: Legyen Ábrahám – és lett világgosság” (Ber. Rabba. 11. 3.) – olvashatjuk a midrásban. Megtudhatjuk, miként utasította el Terah kortársainál jóval műveltebb fia, hogy a toronyépítők útján járjon, és hogyan távolodott el nemzedékének undorító bálványimádásától is. Egyes források szerint a babilóniai istenek száma 3500 körül mozgott... Az ifjú Ábrámnak ezt az ezer darabra szaggatott világot kellett egyetlen összetartozó egységgé kovácsolnia.

„Ábrahám, akkor még Ábrám, Terah távollétében bottal törte össze atyja bálványait, majd a legnagyobb bálvány kezébe helyezte a botot, s hazatérő atyjának azt a magyarázatot adta, hogy a bálványok összeveszték az áldozati étel felett s a legnagyobbik agyonverte a többit. Mikor ezt, a bálványok tehetetlenségét ismerve, Terah nem hiszi el, diadalmasan mutat rá Ábrahám a bálványimádás abszurdumára: Hát nem hallják füleid, amit száz mond? Mire Terah fogta Ábrahámot és átadta Nimródnak, a bálványokat hatalmi szóval megvédeni kész zsarnoknak.”

Az Örökkévaló kegyes akarata, akárcsak Izsákot az egy nemzedékkel későbbi Akédában, épségben kiharozta Ábrahámot a tüzes kemencéből, melybe Nimród vetette, mert nem volt hajlandó istenként tisztelni őt. Az Örökkévaló tehát megmentette Terahot önfa feláldozásától. Persze a dolgok azért már az ókorban sem voltak egyszerűek. Mint tudjuk, a papság mindent megtett holt bálványainak élővé varázsolásáért. A pogány papok homo technicusok voltak, mindenféle templomi gépezeteket agyaltak ki, hogy a kövek mozogjanak, könnyezzenek, vért sírjanak, hangokat suttogjanak, félelmet, rettegést gerjessenek.

Népeink ősatyjának találkozási pontja nem volt éppen ideális. Az Örökkévaló kegyes beavatkozásának köszönhető, hogy nem vált tragikusá.

Így vesz részt „a Midrás egy eleme is a magyar őskor romantikus rekonstrukciójában” – állapítja meg *Waldapfel Imre*. A megállapítás összefüggésbe hozható a magyarok és a lappok rokonságát kimutató *Sajnovics János* tudományos eredményeivel, „a magyarokkal régi hagyomány alapján azonosított skythákra vonatkozó ókori etnográfiai tudósításokkal, a délibábos kombinációk alkalmat adó szentírási idézetekkel”. Peretsenyi midrásidézete 1802-ből – állapítja meg végezetül a szerző – bizonyára a zsidó hagyományos irodalom egyik legrégebbi, és mindenestre egyik legérdekesebb helyzetű emléke a magyar világi irodalomban.

Magén István

Brit mila a Visegrádiban

A Koltai–Fröhlich házaspár második gyermekét ádar sáni hónap 25-én vették fel Ábrahám szövetségébe. A helyszín nem véletlen, hiszen a boldog mama, Erika és szülei törzstagjai voltak e kicsiny imahelynek, mai nevén a Pesti Súltnak. A vallási élet meghatározó személyiségei vettek részt a britten, közöttük számos rabbi is. A moderátor, *Zév Páskesz*, az ortodoxia főtitkára sorolta a neveket, így a babát kézről kézre adták. A kváter (koma apa) funkciójára *Oblath András* kérték fel. A szándok, akinek térdén a gyereken a britet elvégezték, *Koltai Tamás*, az apa testvére volt. A mohél feladatát rendkívül szakszerűen és gyorsan ráv *Ádler* látta el. A névadásnál a nagybácsi, *Fröhlich Róbert* főrabbi tartotta kezében a kislegényt. A névadást és a hozzá való áldásokat *Weiszberger Mojse* ortodox főrabbi mondta el. Az újszülött Gyuri bácsinak, a nagyapának Menáchem nevét örökölte. Így lett Menáchem Áriel hákohén. A szertartásban még számosan részt vettek különböző teendőkkel, pl. ráv *Dov Lévi*, *Zádor Sándor*, *Kelemen András* és mások. Az eseményt megtisztelte *Chájim Rubin*, a kiváló mohél, aki elsősorban fel-nőttek ellátásában szerzett világhírnevet. Az ünnepség után megvendégelték a jelenlévőket, akik ószintén kívántak mázél tovót, jó szerencsét az apróságnak és szüleinek.

D.G.

Körzeti kitekintő

Szeged

A hitközség dísztermében mintegy százán gyűltek össze, hogy részt vegyenek a szokásos zájini ádári halvaszorán. A mincha és a márív elhangzása után megemlékeztünk halottainkról. Ezt követően közösségünk rabbija beszélt Mózes tanító-mesterünkről. Az este az immár hagyományosnak mondható halászlé elfogyasztásával folytatódott, amelyet közös éneklés és bencsolás követett.

Pürimkor kicsik és nagyok együtt hallgatták meg Eszter könyvének

M.Zs.

Ha Dunakanyar, akkor Vác

A közelmúltban kétnapos magyarországi látogatást tett a Makkabi szervezésében egy 25 fős turistacsoport az Amerikai Egyesült Államokból és Mexikóból.

Az első napon Budapesttel ismerkedtek, városnézésen vettek részt, és több zsidó létesítményt is felkerestek.

A második napon egy vidéki hitközség életével szerettek volna megismerkedni. Ezért a vendéglátók a Vác–Szentendre–Dunakanyar kirándulás kapcsán a váci közösség meglátogatását javasolták nekik.

A csoport *Michal Lévinek*, a Makkabi európai küldöttének vezetésével érkezett a városba, ahol a felújított zsinagóga épületében *Turai János* hitközségi elnök és felesége fogadta őket.

Az elnök tájékoztatást adott a váci, valamint a dunakanyarbeli zsidóság történetéről, meghatározó szerepéről a város és a régió iparának, kereskedelmének fejlődésében, polgárosodásában. Beszélt a múltbéli rangos helyi hitéletéről, a világhírű jesiváról, melyet *Zilberstein* főrabbi és fia, *Jósua* vezet-tek.

A 20. század elején a város lakosságának 10%-a zsidó volt, a holokauszt során több mint kétezer embert pusztítottak el a gázkamrákban és a munkaszolgálatokban. *Turai* meghatottan említette a maradékok maradványait, akik újjászervezték a hitközséget, felújították a romokban lévő zsinagógát, a temetőket és a hitközség teljes infrastruktúráját.

A vendégek érdeklődéssel hallgatták a beszámolót, és számtalan kérdést tettek fel, melyekre kielégítő választ kaptak. Ezután meghitt baráti beszélgetés alakult ki, közös fotózások, névjegykártyacserék követték egymást. A vendéglátók a roskadásig megerített asztalon hagyományos ízvilágú zsidó süteményeket kínáltak elfogyasztására. Az előrelátó háziasszony útravalóval is kedveskedett a csoport tagjainak. Valéria asszony süteménye tudomány kiválóra vizsgázott, több sütemény receptjét is elkérték tőle.

Mikes Anna

„HÁROM A TISZTES JÁROM, AMELLYEL UTAMAT JÁROM”

Dr. Weisz Mátyásra emlékezünk

Endre László főszolgabíró 1934 tavaszán lován behatolt Weisz Mátyás doktor dányi rendelőjébe, kiáltva: amíg én leszek itt a főszolgabíró, addig zsidó orvos nem kuruzsol itt! A Reggel című újság azon év április 3-án hírül adta, hogy egy zsidó orvost kiutasítottak a Gödöllői Járás egyik helységéből. Magyarázatot kellett adni: magzatelhajtással vádolták. Margit nevű húga ügyvédet fogadott, egyébként ő volt a testvérek között a legaktívabb. Kiderült, a dányiak szerették doktorukat. A nyomorúságban élő faluban maga váltotta ki a gyógyszereket, bár magánpraxist folytatott, de tudta, kitől szabad pénzt elfogadnia, kinek szükséges adnia. 1500 aláírás bizonyította kiállításukat az ártatlanul meggyanúsított, általuk tisztelt személyiség mellett. A 20-as években, a 30-as évek derekáig a születések száma drasztikusan csökkent, de ez a háború utáni körülményeknek, a rendkívüli inflációnak, munkanélküliségnek tudható be. A konszolidáció a harmincas évek közepére-végére tehető, és bizony a háborús készülődés lendítette fel az ipart és a mezőgazdaságot. Mindenestre a két világháború közötti időszak egyáltalán nem volt annyira meszeszerű, konfliktusmentes, mint azt sokan gondolják.

E szomorú epizódot a doktor ugyanazon foglalkozású fia a Visegrádi utcai imaházban többször elmesélte, és ez is keltette fel érdeklődésünket, meg egy márványtábla, amelyet a Dob utca 35.-ben, a kapu alatt helyeztek el. A felsorolt nevek többségéről már írtunk, Weisz Mátyásról azonban nem. Pótolandó a mulasztást, az ortodoxia alelnökének életútjára szenteljünk most némi figyelmet.

Szatmár és Nagykálló a magyarországi zsidók történetében kimagasló helyet foglal el. A család származása e két városból követhető. Weisz Sámuel, Mátyás apja Szatmárnémetiből került Kállóra. Az anyakönyv tanúsága szerint Weisz Sámuel kereskedő és Klein Hanni (a későbbi iratokban Janka néven szerepel) gyermekei közül Mózes 1895-ben született Kállón, Mátyás 1899-ben Budapesten. A fővárosban születtek a lányok, Bella, Margit, Ilona. Weisz Sámuel Budapesten a Chevra Kadisa tisztviselője. Végredeleiben óvta utódait a hitközségen való munkavállalástól. Tapasztalatai nem lehettek a legkedvezőbbek. Súlyos betegségek, szenvedésektől kínozza, de ágyban, párnák között, még a soá előtt halt meg. Bella egyetlen lánya, Ágnes ma is él, még a háború előtt kivándorolt Amerikába. Ilona 56-ban két lányával utazott a tengerentúlra. Előtte Schlesinger Jenővel, a férjével a Nyár utcában laktak. Jenő bácsi egyik testvére után maradt három árva. A túlélt Schlesinger testvérek egymás között osztották szét az árvaikat. Nekik Joszi jutott, Évi és Hédi mellé, aki most Amerikában él. Margitnak egy

fia és egy lánya született. A fiú Péter (Kardos Péter főrabbi-főszerkesztő), a lány Erna, népszerű nevén Babci – így becézték –, aki sajnos néhány éve elment közülünk. Őt elvette Ábrahámshon Manó híres bariton kántor fia, Jenő, aki nevét Aratóra változtatta. Baleset következtében fiatalon halt meg. Fiai Tomi és Andris, ez utóbbi Arató Diszko néven vált ismertté.

Mózes még az akkori Palesztinába ment úttörőnek. Az út föltörését szó szerint kell érteni, mindenféle építkezésben vett részt. A családi legendák szerint valamelyik földalatti szervezet – talán a Palmach – tagja volt, és véletlenül fiával osztották be őrségbe. Nem tudták egymásról, hogy aktív tagok. Valamilyen baleset következtében Mózes már régen meghalt. Fia diplomáciai szolgálatot teljesített Dél-Amerikában, majd katonai képviselő volt New Yorkban. Ha esetleg még élne – amit kívánunk –, akkor éveinek száma megközelíti a százat. Annyit tudunk, hogy hosszú élettel áldotta meg az Örökkévaló.

Mátyás az orvosi egyetemet a fővárosban kezdte meg, de a numerus clausus miatt Pécsre kellett folytatnia. Budapesten még alkalma volt hallgatni a Pázmány professzorának, Eötvösnek fizika-előadásait. 1926-ban végzett, a gazdasági válság kelles közepén álláshoz nem jutott. Hogy ne essen ki a szakmából, a Rókusba járt fizetés nélküli gyakornoknak. Még nyáron is szívesen lapátolt volna havat, hogy biztos legyen a megélhetése – mondogatta. Egy ismerőstől hallotta, hogy Zsámbok és Isaszeg között van egy kis falu, amelyben zsidó közösség is élt, de nincs ott orvos. A község neve Dány. Ahogy becézte, Dénes, Árpád, Napoleon, Ipszilón. Mint írtuk, iszonyú nyomorúságot talált ott. De szót értett mindenkivel, a rendkívül tájékozott plébánossal és az iskolázatlan paraszttal. A falu befogadta. A főszolgabíró gyűlölete nem csökkent.

Meghásznodott, kislányuk is született. Mindkettőjüket Auschwitz nyelte el. Sőt, mondják, a kislány nem is érhetett oda élve. Mátyást Sárvarról, az internálótáborból Nagykanizsán keresztül Auschwitzba deportálták; majd Dachau melléltáborába, az onnét kb. 180 km-re lévő Mühldorfba került. Megkérdezték, ki vagy? Mondta: orvos. Az jó, válaszolták, és egy repülőgéppalatrész-gyár építéséhez osztották be, köveket cipelni. Rendkívül legyengült, életét a felszabadulás után unokatestvére mentette meg. Mátyás elkapta a flekktífuszt, amely tudatavarral is járt. Nem volt képes életjelt adni magáról. Az amerikaiak bepakolták a még élőket egy vonatra, az unokatestvére megdöbbenve vette észre, hogy Mátyás nincs közöttük. Katonákkal keresésére indult. Megtalálták. A segélyhelyre vitték, egyik szemével nem látott, másikkal is alig. Fehér bottal jött a fővárosba. Ilona húgát találta meg. Rossz hír fogadta. Felesége és lánya elvesztéséről már értesült, de megtudta anyjának brutális meggyilkolását is: ő a Bíró Dániel Kórházban feküdt, ahol egy nyilas csoport minden beteg, ápolót, az igazgató főorvossal együtt, lelőtt. Tömegsírba temették. Buda felszabadulása után a híd nélküli Duna jégtábláin akrobatikus ügyességgel ugrálva, a veszélyt vállalva, Margit átért a túlsó partra, anyját azonosította. Az elhunytat a Gránátos utcai ortodox temetőben, férje közelében hantolták el.

Megkísérelt talpra állni, 1946-ban felesége unokahúgát vette nőül. Falura ment, a dányiak várták. A vész-korszakot vele együtt két zsidó élte túl, de a másik nem jött vissza a községbe. A haragot nem ismerte, de azt az újságírókat, amely fényképpel Endre László kivégzéséről számolt be, az íróasztalában tartotta. Két gyereke született, Sándor, aki apja foglalkozását űzi, és a lánya, Zsuzsanna,

aki Kanadában él, Landeszmann György rabbi felesége.

A körülmények Dányon nem voltak a legkedvezőbbek, a villanyt az évek során bevezették, a vízvezeték és csatornarendszert nem. A le-söpört padlások idején (ötvenes évek közepe) nehezen éltek az emberek. Éppen ezért jölesett az önzetlen, segítő kéz és a jó szó. Később tanácstag lett, amit most önkormányzati képviselőnek neveznek, így a községért tudott valamit tenni. Partner is akadt hozzá, Kozári Gyula plébánossal igen szívélyes volt a kapcsolatuk. Tudós emberként a falu és környéke történelmét dolgozta fel, a doktorokról sem megfeledkezve. Igen népszerű ember volt a községben, amikor máshová helyezték, a barátság nem szakadt meg. Weisz Mátyás gazdag könyvtárral rendelkezett, a zsidó tudományok mellett a kortárs irodalmat is figyelemmel kísérte. Érdekelte a sport és a klasszikus zene, szerette az életet, de első felesége és főleg kislánya elvesztése egész életében rontotta örömet, gyakran álmódott róluk, ilyenkor hangosan szólította gyermekét.

Kívánságai közül azonban több teljesült. Meg szeretné élni, hogy két gyermekének kenyeret adjon a kezébe. Meglett. Fia orvos, lánya rebbecen. Meg szeretné ölelni unokáit. Rése lehetett ebben is. Nyugdíjba vonulása után Budapestre költöztek. Az ortodox hitközség munkájába kapcsolódott be. Fixler Herman, a már legendás elnök mellett az alelnöki tisztséget töltötte be. Az apa végrendelete a hitközségi munkavállalástól tiltotta el leszármazottait, a társadalmi feladatok intézése nem került a tiltólistára. Mivel lakhelye a 13. kerületben volt, ezért szombaton és ünnepeken a Visegrádi utcai ortodox stíbiült (ma Pesti Sul) látogatta. Hétköznapokban a Kazinczy utcai nagytemplomba járt, de ismerős volt számára Berkovics bácsinak, a kolbászüzem vezetőjének magánsülje is, amelyet mint vendég még vidékről többször meglátogatott.

A Visegrádi utcában tekintélyes idős és az imában jártas urak, pl. Kóvári Dezső képezte a gerincét az ott fohászokodóknak. A bőség zavarával küzdve (ezen a téren boldog kor) az előimádkozásért és a tóraolvasásért valósággal versenyt folyt. A leg-többször Weisz doktornak jutott a feladat, mert rendkívül szépen, a képi hangjegyek pontos intonálásával tolmácsolta a Szentírást.

Mivel Dányon az orvos pótlását nagyon sokáig nem tudták megoldani, saját magát helyettesítve hetente kétszer-háromszor vonattal utazott a faluba. Magas korában is megtette ezt, az ottaniak megbecsülését elérve. Kitüntetés is kapott, többek között „Kiváló orvos” címet. Szép életkorral jutalmazta meg a Teremtő, kis híján betöltötte a 89. életévét. Teme-tésén Fixler Herman és Nemes Mór vezetésével nagy számban jelentek meg az ortodox hívek, de képvisel-tette magát a MIOK is, elkísérték utolsó útjára Dányból vagy három-százan, hogy méltón búcsúzzanak el a sok éven át közéleti orvosként funkcionált doktoruktól.

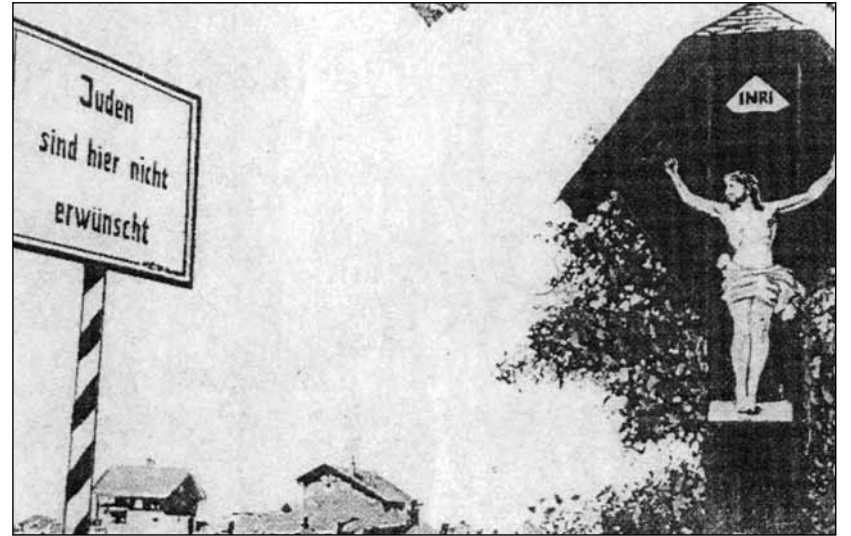
Mi volt számára a legfontosabb? Játékos szavait utánozva talán úgy fogalmazhatnánk, három a tisztességes járom, amellyel utamat járom: a vallás, a család, a hivatás. Sorrendet soha nem állított, mindhárom élete része volt, és mindháromtól meg akarták fosztani. 46-47 éves, középkorúknak mondott férfiként ifjú lelkesedéssel építette újra az életét úgy, hogy a fenti három fontos pillér újra meghatározója legyen létének, mozgatója tevékenységének. Mit jelentett számára Dány községe? Az ottani egyszerű lakók szívélyessége, ragaszkodása az emberek iránti bizalmát adta vissza. Szembiben nem csalódott. Ezért DÁNY nevét mindig nagybetűvel írta.

Deutsch Gábor

Németország emlékezik

Ismeretes, hogy 1938. november 9-e a Kristályéjszaka, a zsidóüldözés, a pogromok nyitánya volt a náci Németországban – ma ez a nap az emlékezés napja. Emlékeznek az áldozatokra, elítélik az antiszemitizmust, és szembenéznek a náci múlttal. Mi váltotta ki a pogromokat? 1938. október végén a Németországban élő külföldi származású zsidóknak egyetlen éjszaka alatt kellett elhagyniuk az országot. A rendelet végrehajtása után Párizsban egy lengyel származású, német állampolgárságú zsidó merényletet hajtott végre egy német diplomata ellen. A Kristályéjszaka alatt 91 zsidót öltek meg, 25-30 ezer zsidót tartoztattak le és hurcoltak koncentrációs táborokba, 267 zsinagógát gyújtottak fel, több ezer lakást, üzletet, vállalatot dúltak fel, raboltak ki. Goebbels így kommentálta az eseményeket: „végre leszámolhatunk a zsidókkal”.

A demokratikus Németországban nem kevés civil szervezet tart kapcsolatot zsidó szervezetekkel és személyekkel a világhán. Céljuk emlékezni és emlékeztetni a náci uralomra, Európa leigázására, a zsidóság elleni irtó hadjáratra.

Butzbach 1938. Zsidók itt nemkívánatosak

Feleségem és én, mint holokauszt túlélők meghívást kaptunk az Auschwitz Barátai Alapítványtól, hogy Hessen tartományban középiskolásoknak, baráti társaságoknak tartsunk előadást a magyar holokausztról. Ezt követően Berlinbe utaztunk.

Támaszpontunk Butzbach, ez a szép német kisváros volt. Itt és a környéken lévő iskolákban találkoztunk mintegy 600 német középiskolás fiatalal. A vetített képes előadásokon személyes sorsunk csak illusztrálta a magyar zsidóság tragédiáját. A fő hangsúly a Horthy-rendszer (1920–1945) zsidópolitikájának bemutatásán volt. Elismerést váltott ki Zsidótörvények – zsidómentők c. könyvem, mely emléket állít az embermentőknek is. Be kívántuk mutatni, hogyan követte ki a Horthy-rendszer az Auschwitzba vezető utat, miért volt olyan kevés zsidómentő. Elmondtuk, milyen készségesen segítette az államapparátus a gettóba hurcolást, a vagonba zsúfolást és a magyar állampolgárok átadását egy idegen hatalomnak. Rekorderedmény volt, hogy hat hét alatt zsidólanították a magyar vidéket. Sokan nem tudják, hogy a 600 000 mártír egyhatoda nem volt zsidó vallású, „csak” zsidó fajú (ami azt jelentette, hogy vagy kitért, vagy csak egyik szülője, vagy csak egyik nagyszülője volt zsidó).

Butzbachban megemlékezést tartottak a lerombolt zsinagóga emléktáblájánál. Este a városi múzeumban mintegy 80 fő idézte fel a náci korszak borzalmaikat. A polgármester felkérésére én mutattam be a magyarországi holokausztot és a jelenlegi helyzetet. Ezt kérdések és beszélgetés követte.

Németországi élményeink, beleértve berlini látogatásunkat is, minden képzeletet felülmúltak. Joggal állítható, hogy a német nép nagy része szembenézett náci múltjával, és ezt tettekkel is bizonyította. Nézzük, mit tapasztaltunk.

Az arnsburgi kolostor temetőjében közel 2000 deportált nyugszik. A környező gyárakban dolgoztak, de 1945. március 26-án egy SS-különítmény végzett velük. 81 nő és 6 férfi maradt életben, a felszabadulás egy karnyújtásnyira volt. Emléktábla őrzi történetüket.

Münzenberg kisvárosban már 1400-ban zsinagóga épült. A Kristályéjszakán feldúlták, de nem gyújtották fel, mert a város náci vezetőjének háza a templom mellett volt. Szépen helyreállították, ma múzeum és kultúrház.

Frankfurt am Mainban 1096-ban, a kereszties lovagok idején már voltak zsidóüldözések. A vérvád is többször felmerült. 1200 óta jelentős zsidó közösség élt ebben a városban. Tény, hogy Luther, miután a zsidók nem tértek át az evangélikus hitre, meghirdette a zsidók elűzését, tulajdonaik elvételét, a zsidó intézmények lerombolását. Ilyen események több városban is előfordultak.

A frankfurti régi zsidótemető falán több ezer kis emléktábla őrzi az innen elhurcolt és meggyilkolt zsidók adatait, a láger nevét és haláluk időpontját. Lehetőségem nyílt, hogy a frankfurti Auschwitz Bizottságot tájékoztassam a magyar holokausztról és zsidóságunk mai helyzetéről.

Látogatást tettünk Gissen város egyetemén, ahol külön hely foglalkozik a vész-korszakkal. A kutatást vezető professzor ismertette velünk a lodzi gettóval kapcsolatban fellelt adatokat.

Fridbergben betévedtünk egy evangélikus templomba. Az istentisztelet csak a Kristályéjszakáról, a zsidópogromról szólt. Ezt követően a gyülekezet, mintegy 90 fő, a lelkes vezetésével átsétált a lerombolt zsinagóga helyén lévő emlékhelyhez, és ott az előkészített kavicsokat elhelyezték az emléktáblánál.

Berlinben a Humboldt Egyetem előtti téren égették el a náciak a könyveket. Figyelemre méltó az emlékezés módja: a tér közepén nagyméretű vasyaglap, ha lenézünk, üres könyvespolcokat látunk. Mellette emléktábla, Heine próféta szavaival: „ahol könyveket égetnek, ott embereket is fognak”.

A berlini zsidónegyed egyik terén vasasztal és két szék áll. Az emléktáblán név és időpont, itt vacsorázott egy zsidó család az elhurcolásuk előtti estén.

Ugyanezen a környéken egy lerombolt zsidóház mellett lévő két épület tüz-falára felírták azon családok neveit, akiket onnan hurcoltak el.

Berlinben, a II. Vilmos császár terén, nagyméretű villanyújságon a következő olvasható: Auschwitz, Birkenau, Dachau, Buchenwald, stb. Semmi magyarzó szöveg, 4-500 méterről is jól látható, célja emlékeztetni a koncentrációs táborokra.

A zsidó emlékhelyeket gondosan ápolják. Egyetlen barbár rombolást, csonkítást nem láttunk. Eszembe jutott, hogy a történelmi Magyarországon közel egymillió zsidó élt, akiknek szép zsinagógáik és egyéb intézményeik voltak. Ezeknek nagy része lassan, de biztosan elpusztult. A Kárpát-medence államai nemigen tartották szükségesnek, hogy ápolják és megőrizzék a zsidóság emlékhelyeit.

Köszönet vendéglátóinknak, különösen Elzbieta és Diethardt Stammnak, valamint Wolfgang Gehrke-nek és magyar barátainknak, Pusztai Évának, Szemes Erzsébetnek, valamint dr. Dénes Györgynek, akik segítettek és támogatták utunkat.

Peszách ünnepe minden évben emlékeztet bennünket, hogy Egyiptomban rabszolgák voltunk, és a sivatagban vándoroltunk. Az elmúlt több mint 2000 év tanúsítja, hogy Európa útjain, városaiban, koncentrációs táborokban sokszor voltunk rabszolgák, és a mártírok emlékeztetnek bennünket a zsidóság szenvedéstörténetére.

Ne feledjük, az Örökkévaló megőrzi népét!

Lebovits Imre

Kérjük, segítse személyi jövedelemadója

1%-ával

a ma már igen idős Jad Vasem-kitüntetetteket, akik 1944-ben életük kockázatásával

zsidó üldözötteket mentettek meg.

Igaz Emberekért Alapítvány.

Adószám: 18040094-1-42.

Kérjük, hogy lehetősége szerint külön adománnyal is fejezze ki háláját a Jad Vasem-kitüntetettek iránt, a vész-korszakban keveseknél tapasztalt kimagasló emberségükért. Csekk napközben igényelhető a 341-1261 telefonszámon.

SOK EZREN AZ ÉLET MENETÉN

2011. április 17., délután 17 óra. Kilencedik alkalommal indult útjára az Élet Menete, melyet a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal, Budapest Főváros Polgármesteri Hivatalával, a Mazsihisszel, civil, zsidó és nem zsidó ifjúsági szervezetekkel közö-

hogyan a holokauszt többé ne fordulhasson elő. Mindenkinek magának kell eldöntenie, mi az, amit tehet, és meg is kell tennie. Én is hasonlóképpen járok majd el!”

Ezt követően Fekete László főkéntor megfújta a sófárt, Vadász Éva pedig önkéntesek segítségével a menet

sen szervezett meg az Élet Menete Alapítvány. Az elmúlt évek során egyre többen érezték úgy, hogy el kell jönniük az eseményre, végig kell sétálni, járni az utat, emlékezni és emlékeztetni, kortól, nemtől, felekezeti hovatartozástól függetlenül, jelenléttel demonstrálni azt, hogy az ordas eszme nem nyerhet ismét teret, nem ismétlődhet meg a történelem e gyászos korszaka.

Mint minden évben, idén is az ország számos pontján emlékeztek az áldozatokra: zsidókra, romákra, másságukért üldözöttekre, ellenállókra és azokra is, akik bátran szembeállva a nyilasokkal, bujtatták, segítették az üldözötteket.

Az erzsébetvárosi Klauzál tér (és környéke), ahonnan a menet indult, ma gyülekezőhely – 1944-ben nagy idők tanúja volt, rettenetes tragédiák láttán rázták ágait az évszázados fák.

A menet indulásáig a Szilvási Gipsy Band muzsikált, majd *Tarlós István* főpolgármester mondott beszédet, melyből az alábbiakban idézünk részleteket.

„2004 óta minden évben meghatározott napon, nehéz szívvel indul útjára Budapesten az Élet Menete, hogy fáklyás felvonulással tiltakozzunk a népiártás ellen, amely 1944-ben mindannyiunk szegényére megtörtént.

Ebben a szörnyűségben nem csak zsidók, de romák és a náci rezsim által üldözött etnikai és más csoportok is áldozatul estek. Ez elsősorban a zsidóság és ezen népcsoportok tragédiája. Ezt elvitatni nem lehet, de nem is szabad. Egyben Magyarország tragédiája is, hiszen bennünket is olyan veszteség ért, amelyet pótolni nem sikerült.

Az emberirtás szörnyű bűnét sokáig cinikus hallgatás övezte. A tankönyveink is hallgattak erről. A kommunista időkben csak néhány ellenállóra emlékeztek, a több mint félmillió mártír szót sem érdemelt. A második évezred fordulójáig kellett várunk, hogy a Fidesz-kormány április 16-át a holokauszt emléknapjává jelölje ki. A Budapesten 2002-től működő Páva utcai Holokauszt Emlékközpont feladata a hatszáz ezer magyar áldozat emlékének megőrzése. Erre büszkék lehetünk, a világon összesen még öt ilyen állami intézmény működik: Jeruzsálemben, Washingtonban, Londonban, Berlinben és a hírhedt Auschwitzban.

Emlékezzünk és emlékeztessünk! Ez erkölcsi kötelességünk. Elengedhetetlen, de nem elégséges,

elején kifeszített molinót a Csányi utca felé fordította... Indulás... Ismerősök találtak itt még egymásra, majd ahogy a Nagyszó utcahoz, s utána a Bajcsy-Zsilinszky útra értünk, s a hatalmasra duzzadt tömeg fáklyát vett kezébe, amerre a szem ellátott, minden irányból a menethez csatlakozókat láthattunk. Akiknek megerhelő volt ez a gyalogút, azok a Kossuth Lajos tér–Alkotmány utca sarkon várakoztak, hogy eggyé váljék a szándék, a cél, és általuk is többen, többek lehessünk.

Az érkezés perceiben a Budapest Klezmer Band játékában gyönyörködöttünk, ezt egy megindítóan szép, díjnyertes kisfilm vetítése követte.

A további programot *Krizsó Szilvia* műsorvezető konferálta fel.

Elsősorban köszöntötte a megjelent diplomatakat, politikusokat, vallási vezetőket, közéleti személyiségeket, hírességeket: *Eleni Tsakopoulos Kounalakit*, az Amerikai Egyesült Államok nagykövétét, *Greg Doreyt*, Nagy-Britannia nagykövétét, *Benny Sharonit*, Izrael magyarországi nagykövétének első helyettesét, *Aharon Tamirt*, a Nemzetközi Élet Menete igazgatóját, *Boross Péter*, *Gyurcsány Ferenc* és *Bajnai Gordon* volt miniszterelnököket, *Lévai Anikót*, a miniszterelnök feleségét, *Réthelyi Miklós* nemzeti erőforrás minisztert, *Szűcs Géza* kultúráért felelős államtitkárát, *Fónagy Jánost*, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium parlamenti államtitkárát, *Gál András*

Levente államtitkárát, *Szászfalvi László* egyháziügyi, nemzetiségi és civil kapcsolatokért felelős államtitkárát, *Tarlós István* főpolgármestert, *Csomós Miklós* oktatásért és kultúráért felelős főpolgármester-helyettesét, *Rogán Antal*, *Vattamány Zsolt* és *Tóth József* polgármestereket, *Mesterházy Attilát*, az MSZP országgyűlési és *Horváth Csabát*, az MSZP fővárosi frakcióvezetőjét, *Lendvai Ildikó* és *Kiss Péter* (MSZP) ország-

gyűlési képviselőket, *Schiffer Andrást*, az LMP országgyűlési frakcióvezetőjét, *Feldmájer Pétert*, a Mazsihisz elnökét, *Streit Sándort*, a BZSH elnökét, *Zoltai Gusztávot*, a BZSH-Mazsihisz ügyvezető igazgatóját, *Schweitzer József* ny. orsz. főrabbit, *Süllei László* pápai káplánt *Erdő Péter* bíboros, hercegprímás képviselőjében, *Németh Sándort* (Hit Gyülekezete) és *Iványi Gábort* (Metodista Egyház), *Lomnici Zoltánt*, az Emberi Méltóság Tanácsának elnökét, *Radnainé dr. Fogarasi Katalint*, a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság főtitkárát, *Hanti Vilmost*, MEASZ elnökét, a Holokauszt Dokumentációs Központ és a Terror Háza Múzeum képviselőjében megjelenteket, *Garas Dezsőt*, a nemzet színészt, s mindenkit, aki eljött, aki megjelent.

Ezt követően a műsorközlő felolvasta az ENSZ főtitkárának levélben küldött üzenetét.

Az Élet Menete Alapítvány magyarországi vezetője, *Gordon Gábor* köszöntőjében többek között az alábbiakat mondta.

„Amikor kilenc éve, azon a reménytelen tavaszon zászlót bontott Budapesten is az Élet Menete, jóleső érzéssel nyugáztuk, hogy pár száz érdeklődő megjelent a felhívásunkra.

Az eltelt rövid évtized alatt azonban a csatlakozók, a lelkes jelenlevők, elkötelezett barátaink létszámukban húszeszerre, nem tévedés: pár százról húszeszerre növekedtek, hiszen ilyen sokan voltunk az elmúlt évben ezen a napon! Nyugodt szívvel szólhatunk arról, hogy akik eljönnek közénk, pontosan tudják, hol a helyük a világban, milyen az a Magyarország, ahol szeretnének jól, nyugodtan és szabadon élni.

Egyek vagyunk, mert egyek akartunk lenni. Ugyanilyen egységben megyünk el ismét és minden évben újra és újra a lengyelországi Auschwitzba, az idejében is száz-egynéhányan. Nemzetközi zászlók alatt tisztelgünk valamennyiünk mártírjai előtt. Mert ők a mi közös hőseink, áldott nevű jelképeink, függetlenül családi kötelekeiktől, nemzeti hovatartozásuktól, származásuktól, nemüktől, koruktól, anyanyelvüktől. Ez ugyanis a fordított Auschwitz-zindróma, mindannyiunk közös Auschwitz-gyökere, az Auschwitz-ipar tökéletes fonákja. Ezért hajt fejet Európa és a nagyvilág az ot-

mi kiáltásunk! Ami minket illet, azaz a menet szervezőit: felelősséggel képviseljük mozgalmunk valamennyi barátját, mert mi a Védelem, a Támogatás, a Szeretet és a Humánus felvonulása is vagyunk.”

Ezután *Bródy János* adta elő a Szabadnak született c. dalt.

A műsorközlő elmondta: az Élet Menete Alapítvány szép és humanista célkitűzései között szerepel az emlékezés és az emlékeztetés fontosságának hangsúlyozása, amivel felhívják a figyelmet arra, hogy a legnehezebb időkben voltak olyan embertársaink Magyarországon, akik akár életük kockáztatásával is próbálták menteni az üldözötteket. Ők az izraeli *Jad Vasem* Intézetől a Világ Igazai kitüntetésben részesültek. A knesszet 1953-ban alkotott törvényt az intézet létrehozásáról azzal a feladattal, hogy gyűjtse össze a holokauszttal összefüggő dokumentumokat, történeteket,

ban meggyilkolt kisgyermek emlékére írt az együttes vezetője, *Jávori Ferenc*.

Réthelyi Miklós kifejtette egyebek mellett, hogy a történelem meg tud birkózni a számokkal, a statisztikával, de mindez az emberek számára felfoghatatlan és kezelhetetlen. A pernye azoknak is beleégett a bőrébe, akik személyesen nem szenvedték meg azokat az időket. Auschwitz az égbekiáltó tettek metaforája lett. Emlékezni kell... Auschwitz kitörölhetetlenül keresztezi múltunkat – hangsúlyozta a miniszter, majd a számszerűen is iszonyatos veszteségről beszélt. Végezetül arra hívott fel mindenkit, hogy „az emlékezet tiszta fényével világítsuk meg a szögesdrót mögötti zónát”.

Lukács Sándor színművész *Radnóti Miklós* Himnusz a békéről című versét adta elő.

Markovics Zsolt szegedi rabbi lépett a mikrofonhoz.

(Keresztes Magdi felvételei)

és vegye fel a kapcsolatot azokkal a keresztyén emberekkel, akik segítettek zsidó társaikon. Eddig 24 országból mintegy huszonkétezer olyan személyt kutattak fel, akik önzetlenül mentettek üldözötteket a vészorkoszakban. Az ő nevüket emléktáblán is megörökítik a jeruzsálemi *Jad Vasem* Múzeumban.

A Magyarországi Élet Menete Alapítvány az alapítvány emlékérmét és oklevelét adományozta a *Sternberg*, a *Vécsei* és a *Köves* család mentésében való közreműködésért *Köntös Józsefné Matusék Szilviának* és *Kosák Józsefnek*. Az elismerés átadására *Sándor Lászlónét* és *Forgács Jánost* kérték fel, akik mindketten túléltek Auschwitz-Birkenau haláltáborát, és még ma is karjukon viselik az ott rájuk tetovált számokat. A műsorközlő színpadra szólította őket, valamint *Aharon Tamirt* és *Gordon Gábort*, a felemelő aktus lebonyolítására.

Aharon Tamar néhány szép gondolatát osztotta meg a jelenlevőkkel. Elmondta, hogy több mint két évtizede 53 országban működik az Élet Menete, missziójuk az emlékezés és az emlékeztetés. Évente tízezreket visznek el zarándokútra Lengyelországba, és a világ minden részéről érkező zsidók, keresztyének, muszlimok a krematóriumok szomszédságában közösen emlékeznek, s 2002 óta a delegációk sorában ott van Magyarország küldöttsége is.

Ezt követően *José Manuel Barroso*, az Európai Bizottság elnöke videóüzenetben szólt a megjelentekhez, majd a Budapest Klezmer Band kíséretével *Polyák Lilla* színművész és *Kovács Ráchel*, a *Lauder Javne* tanulója a *Gettó* című zenés drámából énekelték el az *Altató* című dalt, melyet az Auschwitz-

„...67 éve, hogy elkezdődött az utazás oda, ahonnan csak nagyon keveseknek adatott meg a visszatérés. Talán joggal merülhet fel a kérdés: miért kell ennyi év elmúltával még mindig emlékezni? Felelős-e a mi generációnk azért, ami történt? Minden generáció más és más kérdést tesz fel, de ki az, aki ezekre válaszolni tud? Az én lelkemben is kérdések merülnek fel. Hol vannak nagyszüleim gyermekei? Hol vannak nagynénim, nagybácsijaim, hol vannak családunk elpusztított tagjai? Ahogy benneteket nézlek, talán megértem, amit emberi értelemmel fölfogni nem lehet. A meggyilkolt emléke itt van ma közöttünk.

A ma este nem csak az emlékezés, de talán a jövő építésé is egyben. Az elpusztított emléke ugyanis kötelez bennünket, hogy építsünk magunknak olyan jövőt és olyan társadalmat, amely nem tűr semmiféle kirekesztést, náci ruhában való felvonulást.

Holnap este megtölti otthonainkat az ünnep fénye. A lángnak sokféle tulajdonsága van. Ha akarjuk, őt és pusztít, ha akarjuk, áldást és meleget ad. Csak rajtunk múlik, hogy mire használjuk. Azt kívánom, hogy valamennyiünk életében a fény, a világosság sugározzon meleget és áldást.”

A rabbi gondolatait Fekete László főkéntor gyászimája, a *Kél* malé ráchámim követte, majd *Korcsolán Orsolya* hegedűművész *Ravel Kaddis* című művét játszotta el. Az esemény legvégén a hatszáz ezer magyar áldozat emlékére 600 fehér léggömb szállt szabadon a magasba.

Gál

Nem tudta, hogy bűn a zsidók meggyilkolása

A hóhérper 50. évfordulójára

A holokauszt emlékeinek szentelt jeruzsálemi Jad Vasem központban kiállítás nyílt „Itt állók hatmillió vádlóval: az Eichmann-per 50. évfordulója” címmel. Ötven éve, 1961. április 11-én vette kezdetét az eljárás. Az intézet 400 órányi videoanyagot tett fel az ügy tárgyalásairól az egyik közösségi portálra, hogy „a soát megérteni igyekvő újabb nemzedék megragadhassa az emberi történelem egyik kulcsmozzanatát”, ahogy a múzeum és emlékközpont elnöke, Avner Salev fogalmazott.

A Jad Vasem fotókat és ritka dokumentumokat is a látogatók elé tárt. Például a vád 108 tanújának képe egy tablón látható, képernyő fölött, amely folyamatosan mutatja a per

nyolc főszereplőjének tanúvallomásait. Mindegyik tanúvallomás egyfajta elbeszélése a holokausztnak és Adolf Eichmann felelősségének a népi nyelvben. Az egyik kollokviumon történészek, jogászok és egyetemi tanárok vitatkoztak a per következményeiről, egyebek mellett például Izrael jogrendszerére nézve. Egy évfordulós könyv is megjelent „Hatmillió vádló” címmel, ritka fotókkal és részletekkel a főbb tanúvallomásokból. Néhány hónapja pedig Jeruzsálemben találkoztak Eichmann elfogásának és perének főszereplői.

A Hitközség II. emeleti Dísztermében a Mazsihisz és a Mensch Nemzetközi Alapítvány vendégeként Gábréél Bach, az Izraeli

Legfelsőbb Bíróság nyugalmazott bírája, az Eichmann-per helyettes főügyésze beszélt az eseményről.

Geiger András üdvözölte a meglepeteket, majd átadta a szót az előadónak, akinek szavait *Mose Golán* tolmácsolta.

Gábréél Bach előljáróban szólt magyarországi fogadtatásáról, azokról a helyszínekről, melyeket módja volt bejárni, majd élete-sorsa különféle állomásait ismertette. Külön kiemelte különleges szerencsáját, melynek köszönhetően történelmi drámákat, tragédiákat elkerülve alkalmat volt elmenekülni a németek elől Németországból, majd Hollandiából is.

Jogi tanulmányait Angliában és Izraelben végezte. Az Eichmann-perben (már annak előkészítésében is), melynek során, mint mondta, „jogi-érzelmi és történelmi kérdések is megfogalmazódtak”, meghatározó szerepe volt. Ebben az időszakban éppen a Kasztner-per fellebbezésén dolgozott, így a holokauszt magyarországi vonatkozásairól is sikerült ismereteket szereznie.

Gábréél Bach felidézte azt a néhány hónapot, amikor Haifa mellett, egy teljesen kiürített fogházban, szinte a fogoly közvetlen közelében helyezkedett el az irodája. Az első időkben Eichmann-nak még nem volt védőügyvédje, de a közelség ellenére sem beszélhettek egymással sem jogi kérdésekről, sem a vádpontokról.

A nyugalmazott főbíró beszélt az eichmanni iszonyatos kegyetlenségek végrehajtásáról, arról, hogy több európai országban (például Észtország, Hollandia, Franciaország) a hivatalosan (akár magas rangú kor-

mánytisztviselők, katonatisztek által) zsidók megmentéséért folyamodók mindvégig elutasítást kaptak.

Amikor a fogoly azt mondta: „nem tudtam, hogy a zsidók meggyilkolása bűn”, a bírásban felmerült, hogy talán megbánta, amit tett. Azonban elolvastán egy 1956-ban Eichmannnal készített interjút (annak eredeti, saját kézírásával javított változatát), melyben hideg fejjel, szenvtelenül nyilatkozta egyebek mellett azt is, hogy nem bánt meg semmit, csupán azt, hogy nem volt elég kemény és szigorú, hiszen „ez az elátkozott faj életre kelt, és felépítette országát is”, levonták a megfelelő következtetést.

A magyarországi megbízatásra Himmler kifejezetten Eichmann-t jelölte ki, aki jelentős szerepet játszott a deportálások felgyorsításában. A bizonyító iratok, a tanúk meghallgatása egyértelművé tette azt is, hogy a

vádolt nem csupán a „felülről jövő” utasításokat hajtotta végre, hanem például a magyarországi zsidók kiürítésére vonatkozó saját, egyéni elképzeléseit is megvalósította...

A tárgyalások idején az akkori izraeli fiatalok nem értették, hogyan volt lehetséges ennyi embert a végzet felé terelni. Később, főleg a varsói gettóházadásról hallva, megtudhatták, kik, milyen fúrfanggal, mennyi ármánnyal igyekeztek megteveszteni az emberek nagy többségét.

Gábréél Bach beszélt a per nemzetközi visszhangjáról, elretentő hatásáról többek között éppen Németországban, ahol azóta nyíltan lehet beszélni, tanulni a háborúban történelekről, a felelősségről...

Az előadást kérdések és válaszok követték.

gáljuli

Holokausztmúzeum Washingtonban

A balatonberényi zsidó sírkertet, amelyben az utolsó temetés 1936-ban volt (a falu lakói közül sajnos senki nem tért vissza a deportálásból), a keszthelyi hitközség néhány tagja, valamint helybéli segítők: Ifi Ferenc, Kovács Ilona és a mindenkori plébános gondozza rendszeresen, alkalmanként további résztvevőkkel kibővülve, a nyugdíjástól a parlamenti képviselőig. A munka végeztével általában szerény vendéglátásra kerül sor a „Bibliai Kertben”.

**NEHÉZSÉGET OKOZ A VÁSÁRLÁS?
NEM LÁTJA A TERMÉKEK ÁRÁT?**

**ÓVJA ÉLESZLÁTÁSÁT!
Próbálja ki az
OcuVite® LUTEIN forte
étrend-kiegészítőt**

Most lehetősége van kipróbálni az OcuVite Lutein forte étrend-kiegészítőt! Vágja ki ezt a szövegrészt és küldje be nevével, címével ellátott borítékba! Postafordultával küldjük az ajándék termékmintát! A borítékra kérjük tüntesse fele, hogy „OcuVite minta”!

Címünk: Chauvin Ankerpharm Képviselet: 2040 Budaörs, Szabadság u. 117/a

A játék az OcuVite bónusz-programban már résztvevőkre nem vonatkozik! Adatvédelem: Az 1995. évi CXIX. Törvény értelmében személyes adatait csak arra használjuk, hogy az ajándék dobozt elküldjük Önnek. Az akció visszavonásig érvényes.

SCHÖNER ALFRÉD

A győzelem kövei a Szajna partján

A Mésa-sztélé, avagy vita a moábita király győzelmi oszlopa körül

Az elmúlt években mindenütt a világon százezer tekintették meg a Da Vinci-kód című filmet. S benne egy feltevésezést, amely egyeseknek – nem is keveseknek – hitbéli meggyőződését zavarta, bántotta, másoknak kriminalizált korunk egy újabb rejtélyét jelentette. Hatása szinte kiszámíthatatlan volt.

Ma turisták tízezrei zárandokolnak a Da Vinci-kód helyszíneire, kutatva a vélt, vagy valós igazság – nagyobb részt a fantázia szülte – bizonyítékait. A nyomokat, amelyek többek között a világ legnagyobb és legtekintélyesebb múzeumához, a párizsi Louvre-hoz vezettek.

Három és fél évtizeddel ezelőtt életemben először már eljutottam Párizsba. De a lenyűgöző, világhírű alkotások tengerében hiába kerestem, nem találtam az ókori zsidó történelem egyik legmeggrázóbb emlékéit, létünk hiteles, történelmünk egyik autentikus archeológiai „bizonyítékát”, a moábita követ, más néven a Mésa-követ, a Mésa-sztélé.

A kérdéskör jobb megértése érdekében itt mellékelem Scheiber Sándor fordításában az első Magyarországon megjelent és a moábita kőről szóló szöveg kezdő mondatait. E sorok *A feliratokról a felvilágosodásig* című, 1977-ben megjelent válogatásban, a *Nyelvi emlékek* című fejezetben láttak napvilágot.

Íme:

1. „En Mésa vagyok, Kemos fia, Moáb királya, a diboni.
2. Atyám harminc évig uralkodott Moáb felett, és én uralkodom
3. atyám után. En emeltem e bámát (= oszlopot) Kemosnak Karhában, a megsegítős oszlopát,
4. mert megsegített minden királytól, és mert engedte látnom minden ellenségem vesztét. Omri
5. uralkodott Izrael felett, és elnyomta Moábot, hosszú ideig, mert Kemos megharagudott országára.
6. Felváltotta őt fia, s az úgy mondotta: »Megalázom Moábot.« Az én időmben szólt így.
7. De láthattam az ő és háza bukását. És Izrael elpusztult örök pusztulással.
8. Elfoglalta Omri Mádéba országát, és Izrael lakott benne, az ő idejében és fia
9. idejének felében negyven évig. De visszazerezte Kemos az én napjaimban...”

Az eredeti történet s az írás párhuzamos szövege, ha nem is szó szerint, de tartalmában, Sámuel II. könyvének harmadik fejezetében a negyedik és a huszonegyedik verse között is megtalálható!

Miért olyan érdekes ez az 1868. augusztus 19-én felfedezett, fekete bazaltból készült, ún. epigrafikus sztélé?

A bibliai archeológia hön óhajtott vágya volt egy olyan kompetens, önmagáért beszélő, hiteles régészeti dokumentum

megtalálása, amely lehetővé teszi a bibliai história történeti adatait, topográfiai helymeghatározásait, a szentírási személyek beazonosítását a társtudományok adekvát eredményei által.

A sztélé a Holt-tenger keleti partján, 1868-ban fedezte fel egy elzászi származású, Jeruzsálemben élő hittérítő, Frederick August Klein. Korábban már sokszor, sok helyütt hallott a sivatagi beduinok által őrzött, általuk – állítólag – kultikus erővel felruházott bazaltkő oszlopról, mely 124 cm magas, 71 cm széles és 71 cm mély. Az emlékkövet töredékekből rekonstruálták. A szöveg több mint kétharmad része jól olvasható, noha a szélein és alul kissé töredékes a győzelmi felirat.

Klein, hosszú, kitartó és következetes kutatásai eredményeképpen, megtalálta a bazaltoszlopot, és diplomáciai lépéseket kezdeményezett a kő megmentésére. Az epigrafia tudományában jártas ember lévén, egyszeri olvasatra már megértette, hogy itt felbecsülhetetlen értékről van szó. Leghatározottabb szándéka volt, hogy közkinccsá tegye, bemutatandó a világnak e különleges történelmi bizonyítékot. Sajnos rajzot nem készített a kő eredeti állapotáról, azonban azonnal értesítette a német konzult, és sikeresnek tűnő tárgyalásokat folytatott a helyi beduinokkal, hogy a bazaltoszlopot Berlinbe szállítsák.

A tárgyalásokról azonban tudomást szerzett a térségben tartózkodó több francia és angol tudós, s tervek sokasága fogalmazódott meg bennük, ki hogyan szerezhetné meg e felbecsülhetetlen archeológiai leletet...

Valóságos verseny, licit alakult ki a moábita kő megszerzéséért.

A sztélé kimenekítése a korszak nagy orientalistájának, Charles Clermont-Ganneau-nak (1846–1923) volt köszönhető. Egy ügyes kezű, jó rajzkészséggel rendelkező arab közvetítő segítségével másolatot készíttetett a moábita kőről. Ez a másolat ma szintén a Louvre-ban található, s e kópia segítségével a korszak szakemberei egyértelműen meghatározták, hogy miről van szó.

Megállapítást nyert, hogy Mésa, Moáb királya győzelmi oszlopát találták meg, akinek neve a Bibliában, a Szentírásban II. Királyok 3/4–24 fejezetében található meg. Moáb ugyanis akkor kiszakadt a korabeli Izrael birodalmából, és önálló kis királyságot szervezett és épített. Önálló államot alapított.

De térjünk vissza ismét a Mésa-kő kalandos történetéhez!

Mielőtt a német konzul Berlinbe szállíthatta volna a moábita követ, megindultak a diplomáciai alkudozások, és úgy tűnik, nemcsak a diplomáciaiak...

A kő ideiglenesen eltűnt. Később kiderült, tűzben felizzították, mert az a legenda terjedt el, hogy az írásos bazalt darab mélyén egy értékes kincs található. A részekre szétördelt, szétvágott, hatalmas értékű moábita követ Jeruzsálem régiségpiacán árusították.

A kő majdnem végleg elveszett.

Clermont-Ganneau 1872-ben, kifinomult diplomáciai műveletekkel és nyilvánvalóan kiterjedt összeköttetései révén, megszerezte a szétördözött moábita kő két legnagyobb darabját, majd a maradványok közül is jó néhányat. Rekonstruáltatta azt, majd huszonhárom évvel az eredeti kő megtalálása után, 1891-ben már a Louvre-ban tekinthették meg a kutatók, illetve a látogatók.

Maga a szöveg moábita nyelven íródott, de a betűk írásjele az ókori héber betűket tükrözik. Ez az első olyan archeoló-

giai bizonyíték, amelyben a **jod hé váv hé**, azaz a Mindenható négybetűs – tetragrammaton – neve megjelenik! Egyike azon emlékeknek, amelyeken a **Jisráél** szó, azaz Izrael neve szerepel.

Jelentőségét fokozza, hogy egész sor bibliai helységnév és a Szentírásunkban

Tel Dán-sztélé, s benne megemlítve: Dávid háza

lévő személynév is megtalálható a moábita kőről. Többek között az ókori Izrael egyik legismertebb királya, **Omri** is. A Mésa-kő egyik legismertebb, legvitatottabb eleme a **Bét Dávid**, azaz Dávid háza kifejezésének elfogadása, illetve elfogadtatása.

E kérdés megoldásában egy másik archeológiai felfedezés, a föld mélyéről előkerült lelet, a Tel Dán-sztélé segített.

André Lemaire (történész és nyelvész), korunk egyik leghíresebb epigrafusa, a héber és az arámi nyelv szakértője, aki az ősi nyugati sémi civilizációt állította kutatásai középpontjába, fejtette meg a Tel Dán-sztélé.

Tel Dán egy észak-izraeli település. Az itt előkerült dokumentumon, 1993-ban, André Lemaire felfedezni véli a **Bét Dávid**, Dávid háza kifejezést! Ugyanő a Louvre-ban végzett vizsgálata alapján felhívja a figyelmet, hogy a moábita kő 31. sorában szintén a **Bét Dávid**, azaz Dávid háza kifejezés található.

A tudós feltételezett állítását többen megkérdőjelezték.

A moábita kő egyedi jellege és jelentősége abból adódik, hogy az archeológia segítségével alátámasztja a bibliai történetírást. Mint korábban már írtuk, a szentírási szöveg igazolást, bizonyítást nyert a moábita kőről levő bevésztetett szöveg által. Ez a legnagyobb szabású archeológiai bizonyíték, amelyet a 19. században fedeztek fel.

A kőről levő harmincnégy sor az ókori zsidó történelem egyik legfontosabb emléke.

Harmincöt évvel később ismét útnak indultunk felfedezni ifjúságunk helyszíneit. De mindenekelőtt megnézni a Louvre-t, a régit, a gyönyörűt, a hagyományörzőt, az arisztokratikusnak előkelőt, amely előtt büszkén és öntudatosan tör a magasságok felé az odakerülő látogatók véleményét erősen megosztó, üvegből készült, lenyűgöző, modern piramis.

Ismételten sokhetes kutatómunkával, ismerettel felvértezve léptünk be a múzeumba és kerestük a Mésa-sztélé, a Mésa-követ, másképpen a moábita követ, az ókori zsidóság huszonnyolc-huszonkilenc évszázaddal ezelőtti kézzelfogható emlékeit.

Első utunk az Információhoz vezetett.

– Hol látható a moábita kő, a Mésa-sztélé?

– Technikai okok miatt a kiállítás e részeg néhány napig nem tekinthető meg! – hangzott a könyörtelen válasz.

Most várhatok újabb harmincöt évig...

Felhasznált irodalom:

J.C.L. Gibson, „Inscriptions in Moabite”, in: *Textbook of Syrian Semitic Inscriptions*, vol 1, Oxford 1975, pp. 71-84

John Andrew Dearman, *Studies in the Meshah inscription and Moab*. Atlanta, Scholars Press 1989. ISBN 1555403565.

Grüll Tibor, Ásatás és áskálódás: http://bibliairegzeset.blog.hu/2009/08/28/asatas_es_askalodas

שלמה מורג "מישה" עיונים בתכונות לשון של להגים עבריים קדומים" בתוך ארץ ישראל תשי"ט, עמ' 138

http://he.wikipedia.org/wiki/מצבת_מישה

Játékos jótékonykodás

Interjú Mága Zoltánnal

Mága Zoltán tervei között szerepel egy nemzetközi integrációs kulturális központ létrehozása gyermekek részére. Szeretné felhívni az országot, sőt, Európa figyelmét arra, hogy nagyon sok hátrányos helyzetű tehetséges gyermek él szerte a világban, akiknek továbbtanulási lehetősége nem függhet származásuktól, sem családjuk anyagi helyzetétől. Erről és sok más érdekes témáról beszélgettem a művész úrral.

– Miért volt fontos az Ön számára a Dohány utcai zsinagógában a koncert?

– Nagyon örültem, hogy a világ egyik legszebb zsinagógájában játszhattam, ott, ahol a világhírű Pinchas Zukerman, az egyik példaképem is fellépett már. A 100 templomi jótékonyági koncertsorozat 67. állomásával egy nemes cél érdekében játszottunk, hiszen a teljes bevételt az Élet Menete Alapítványnak és a zsinagóga fenntartására ajánlottuk fel. A koncertek lényege, hogy hidakat építsen ember és ember, vallás és felekezet, különböző társadalmi csoportok, valamint szegények és gazdagok között. Külön megiszteltetés volt számomra, hogy a koncert fővédnökségét Erdő Péter bíboros prímás úr és dr. prof. Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi közösen vállalta el.

– Mikor jutott arra az elhatározásra, hogy megújítja a klasszikus cigányzenét, és hogyan történt?

– 2000-ben egy New York-i vendégszereplés alkalmával kaptam a felkérést a budapesti Moulin Rouge igazgatójától: legyek a szórakozóhely szólistája. Itt megvalósíthatam régi álmomat: meghonosítottam Magyarországon a crossover stílust, mely a klasszikus, a popzene és egyéb irányzatok ötvözet. Néhány hetes fellépés után zenekarvezető, nem sokkal később pedig művészeti igazgató, showmúsorok rendezője, producere lettem. 2001-ben jelent meg első albumom, mely a Moulin Rouge címet kapta. Nagyon jó volt, hogy közel lehettem az emberekhez, de mégis úgy éreztem, hogy nekem többre kell lennem, mint a koncerttermetek. Ekkor döntöttem el, hogy önálló karriert kezdek.

– Tudna beszélni néhány fontos albumáról, és a könyvről?

– Nagyon büszke vagyok rá, hogy az eddig megjelent albumaim mind arany- és dupla platinalemezsek lettek. Legutóbb a Királyok hegédűse című albumommal Fonogram-díjat nyertem, a vele járó pénzdíjazást pedig jótékony célra ajánlottam fel. A Dohány utcai zsinagógában rendezett koncertemen adtam át a díjjal járó pénzdíjazást egy felé a Madarász utcai Gyermekkorházaknak, a másik felét pedig egy leukémiás kislány gyógykezelésére. Szerencsére elmondhatom, hogy egyre több mecénásom van, akik támogatnak, és segítik karitatív tevékenységemet. Számomra nagy meglepetés volt, hogy a közelmúltban felhívott Demján Sándorné Lídia, és elmondta, hogy szeretné támogatni a karitatív munkámat. A jótékonyági sorozat másik nagy mecénása Esztergályos Jenő tanár úr, az Apáczai Kiadó tulajdonosa. A kiadó gondozásában jelent meg 2006-ban a Szeretet hegédűse című könyvem, melyben megelevenedik család története, nagyapám megrázó auschwitzi emlékeitől kezdődően, gyermekkoromtól, egészen karrierem fellendüléséig. Céлом, hogy ebből merítsenek erőt a hátrányos helyzetű gyermekek, romák és nem romák egyaránt.

– Családjáról, gyermekeiről is szívesen hallanánk, ők is zenélnek?

– Kisfiam, Zolika most 6 éves, és az elmúlt két évben már fellépett velem az Újévi Koncertemen. Kislányom, Jennifer, aki már 15 éves, musicalszínésznőnek készül. A feleségem mindenben támogat, segíti a munkásságomat.

– Tervei a jövőre nézve?

– Szerencsére rengeteg felkérésem van külföldről is, a legjobban mégis itthon érzem magam. Éz évben tovább folytatódik a 100 templomi koncert missziója. Terveim között szerepel továbbá egy nemzetközi integrációs kulturális központ létrehozása gyermekek részére. Szeretnék felhívni az országot, sőt, Európa figyelmét arra, hogy nagyon sok hátrányos helyzetű tehetséges gyermek él szerte a világban, akiknek a továbbtanulási lehetősége nem függhet származásuktól, sem családjuk anyagi helyzetétől. Egy nagyobb létszámú iskolát szeretnék alapítani, ahogyan több hangszercsoportot akarunk majd oktatni, és kiváló művészeket meggyőzni, hogy tanítsanak nálunk. És végül, de nem utolsósorban, folytatjuk az immáron hagyománnyá vált Budapesti Újévi Koncert megrendezését. Várom újra mindenkit sok szeretettel 2012 első napján a Papp László Budapest Sportarénaiban!

Sharon Asher

Corvus-Kora Róbert a holokausztra emlékeztet

Azon a napon nagy volt a forgalom Lőkősházán, ezen a román határ menti településen. Helyiek és máshonnan érkezettek igyekeztek a művelődési ház felé a délutáni nagy eseményre, *Corvus-Kora Róbert* képzőművésznek a holokauszt áldozataira emlékeztető monumentális történelmi olajfestményének bemutatójára.

Szűcsné Gergely Györgyi üdvözölte a vendégeket, kiemelve a Mazsihisz képviselőit, majd *Csajányi Melinda* történész-tanár szöveg a vézskorszak szörnyűségeiről. *Turai János* váci hitközségi elnök a kép létrehozását támogató Magyar Zsidó Kongresszus Külügyi Bizottsága részéről beszélt, *Feldmayer Péter* Mazsihisz elnök emlékeztetett az alföldi zsidóság 1944-es sorsára, amelyet a kép is – amelyért köszönetet mondott Lőkősházának – megörökít.

A művész mutatta be a leleplezett 9 x 4,5 méteres alkotást, amelyet a zsúfolt terem nagy tapssal fogadott. Képe bal oldalán az ősi zsidó történelem jelenik meg, Ábrahámától a szétszórásig, lent egy „békebeli” családi sabbát idillikus képét már a népiertás jeleneti követik. Deportálás, tömeggyilkosság, pusztulás. A batonyai zsidótemető eldőlt sírkövei az utókor kötelességére figyelmeztetnek. Jobbról egy feldúlt zsidó otthonban ül az egyetlen túlélő. Itt már megjelenik a jövő, a nő menyasszony, a kivágtott fatörzs oldaltájtárai a túlélést sugallják. Fölöttük a zászló és Tel-Aviv házai is erre utalnak.

Szavaltat és zene emelte az ünnepség hangulatát, amely *Markovics Zolt* szegedi főrabbi imájával zárult.

Corvus-Kora Róbert művész terve szerint a kép nem marad Lőkősházán. Remélhetőleg sok helyen, sokak láthatják majd, így eléri célját: emlékeztet egy rettenetes kor áldozataira.

Róbert Péter

Mésa-sztélé, avagy a moábita kő a Louvre Múzeumban

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Balatonföldváron, 100 m-re a tótól, ősfás, összközműves, 30%-ban beépíthető, 21.000 m² terület eladó. Irányár: 450 millió Ft. Ugyanitt 5 éve működő, 100 fős egészségügyi intézményt tulajdonló és működtető Kft.-k 50%-os tulajdonrésze eladó. Irányár: 120 millió Ft. Érdeklődni: 30/9366-766.

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII. Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbtestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülméletét vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbistestulet@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

Tóratekercesek, tfilinek és mezüzek számítógépes ellenőrzése és javítása. Farnadi-Jerusalimi Márk. Telefon: 06-70-932-8275, e-mail: sofer@sofer.hu, weboldal: www.sofer.hu

Kiadó Bp. I., Attila úton 81 m²-es, kétszobás, összkomfortos lakás. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5500/128 telefonon.

Kiadó Bp. VII., Thököly úton 81 m²-es, kétszobás, összkomfortos lakás. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5500/128 telefonon.

Diplomakötés (aranyozás héber betűkkel), naptárkészítés, színes nyomtatás. Koós Erika, +36-20-314-3131, tereznymotatas@gmail.com

Szép környezet, jó levegő. Pátyon 3,5 szobás lakás (kert, pince, beépíthető padlás) áron alul eladó, esetleg kiadó. 19 millió Ft. +36-20-912-3343.

Manikűr, pedikűr. Hívásra házhoz megyek. 06-20-551-4580.

Vígszínházhoz közel turistáknak lakás kiadó. Tel.: 06-30-346-2223.

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

KASTÉLYOK BEREDEZÉSÉHEZ vásárolok nagyméretű, kisméretű festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT**, 12 személyes evőeszközöket, cukordobozokat, gyertyatartókat, tálcákat stb., Kovács Margit, Gorka kerámiát, herendi, meissen, Zsolnay porcelánokat, régi álló, fali,

asztali díszórákat, antik, barokk bútorokat, tabernákulumot, szekreteret, reneszánsz dolgozószobát, bronz-, fa-, márványszobrokat (hibásakat is). Teljes hagyatékiért első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSZPÉNZ-BEN**. Díjtalan kiszállítás, értékbecslés, vidékre is. **ÜZLET: I. KER., BATHYÁNY U. 10. 201-6188, 06-20-323-4104.**

Homlokzatok, irodák, lépcsőházak festését, kőműves munkáit, padlások, pincék takarítását vállalom. 06-70-216-0234.

Idősgondozást, házvezetést vállal kóser háztartás ismeretével két nyugdíjas asszony, akár külföldre is. Amerikai gyakorlattal. 06-20-241-9450, 06-20-265-1259.

Antikvitás vásárol: festményeket, bútorokat, porcelánokat, díszórákat, csillárokat, **ezüsttárgyakat**, (evőeszközöket), ékszerket, bronzszobrokat, Zsolnay kerámiákat, könyveket, stb. Teljes hagyatékiért, díjtalan kiszállással. Tel.: 06-30-462-8883.

26 éves fiatalember érettségivel, masszörvégeztséggel, „B” jogosít-

vánnyal rendelkező bármilyen munkát elvállalna. Elérhetőségem: 06-30-446-5746, szabowellness@gmail.com.

Ha nyár, Izrael. Önkéntes munka Izraelben 2011. június 13-tól július 4-ig és július 4-től 24-ig. Jelentkezés: ljano@freemail.hu, vagy **06-20-233-8454. Deutsch János.**

Órajavítás, antik órák teljes restaurálása, esetleg oda-vissza szállítással. Órák, elemek, csatok, óraszíjak (erős csuklóra is) nagy választékban. Tel.: 06-70-505-5620, napközben. VII., Garay u.-Murányi u. sarok, a Garay térenél. Jung Péter. Web: www.jungoras.hu

Antik csillárok javítása, vétele, eladása. 321-2972. Bp., Hevesi S. tér 3.

Zuglóban, Újvidék utcában 53 m²-es lakás eladó 16 millió Ft-ért. Tel.: 06-30-306-7086.

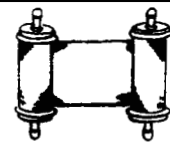
HÁZASSÁG

21 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8-10-ig, este 20-22-ig. E-mail: gyorgyi.asszony@gmail.com

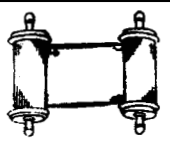
Mártír-istentiszteletek 2011

Május 22. Sárbogárd	12.00	temető
Május 29. Baja Mosonmagyaróvár Nagykanizsa	11.30 14.00 10.30	Ady E. könyvtár temető zsinagóga, temető
Június 5. Kispest Kisvárd Devecser Pásztó	11.00 14.00 11.00 10.00 10.30 11.00	temető Vasvári P. u. temető zsinagóga emlékmű temető
Tata Tatabánya Zalaegerszeg	10.00 13.00 10.30 12.00	temető temető zsinagóga temető
Június 12. Eger Révkomárom Gyöngyös Kápolnásnyék Székesfehérvár Kiskunhalas Kecskemét	14.00 10.30 11.00 16.00 11.00 11.00 14.00	temető temető temető temető zsinagóga temető
Június 19. Ács Balassagyarmat Esztergom Kiskőrös, Kecel, Soltvadkert Nagygyeny Nagykát Nyíregyháza	14.30 11.00 11.00 14.00 17.00 10.30 10.00 11.00 11.00	emlékmű temető temető Frankel-zsinagóga emlékmű temető emlékmű temető
Szécsény	11.00	temető
Június 26. Békéscsaba Hódmezővásárhely	15.00 16.00 17.00	Széchenyi-liget temető zsinagóga
Gyula Kaposvár	12.00 10.00 11.00	temető zsinagóga emléktábla-koszorúzás
Miskolc Salgótarján Szolnok Szeged	11.00 11.00 14.00 10.00 11.00	emlékmű temető zsinagóga holokauszt-emlékmű zsinagóga
Vác Veszprém	10.00 10.00	zsinagóga temető
Július 3. Dombóvár Debrecen Győr Jászberény Keszthely Nagykőrös Pápa	14.00 10.00 11.00 11.00 11.00 11.30 10.00 15.00	temető temető temető temető zsinagóga zsinagóga temető zsinagóga
Pécs Sátoraljaújhely Szombathely Tapolca	10.30 14.00 11.00 13.30	zsinagóga temető temető volt gettó
Július 10. Sopron	11.00	temető
Július 17. Soroksár Pesterzsébet Csepel Újpest, Rákospalota, Pestújhely	9.30 10.15 11.30 18.00	temető temető temető újpesti zsinagóga

Kérjük olvasóinkat, hogy az időpontokat, helyszíneket rendszeresen kísérik figyelemmel, mert változás lehetséges!

IMÁIDÓK

Templomok	Péntek este Máj. 6.	Szombat reggel Máj. 7.	Péntek este Máj. 13.	Szombat reggel Máj. 14.
Hősök	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	19.50	9.30	20.00	9.30
Vasvári P. u. 5. (Iubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfűtő u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Békkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	19.50	8.00	20.00	8.00
Alma u. 2.	19.50	8.45	20.00	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.00	18.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	19.00	9.00	19.00	9.00
Visegrádi u. 3.	19.50	9.00	20.00	9.00
Desseffy u. 23.	19.50	9.00	20.00	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	19.00	8.30
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.50	8.00	19.50	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	19.50	8.00	19.50	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Füred u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Május 2. hétfő	Nisán 28.	Jom hásoá
Május 4. szerda	Nisán 30.	Újhold 1.
Május 5. csütörtök	Ijjar 1.	Újhold 2.
Május 6. péntek	Ijjar 2.	Gyertyagyújtás: 7.43
Május 7. szombat	Ijjar 3.	Szombat kimenetele: 8.56
Május 9. hétfő	Ijjar 5.	Jom házikáron
Május 10. kedd	Ijjar 6.	Jom háacmaut
Május 13. péntek	Ijjar 9.	Gyertyagyújtás: 7.52
Május 14. szombat	Ijjar 10.	Szombat kimenetele: 9.07

Az Alapítvány a Szegedi Zsinagógaért kuratóriuma ezúton köszöni meg a 2009. évi személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlását. A támogatás összegét, a 67 fő által adományozott 1 millió 638 ezer 103 Ft-ot, kiegészítve egyéb adományokkal és támogatásokkal, a zsinagóga folyamatos rekonstrukciójára és az annak érdekében szervezett kulturális rendezvények támogatására használtuk fel. A 2011. évben is számítunk a 2010. évi támogatóink hozzájárulásaira a folyamatos rekonstrukció során.
Adószámunk: 18451621-2-06.

A Veszprémi Zsidó Örökségi Alapítvány köszönetet mond mindazoknak, akik a 2009. évi személyi jövedelemadó-juk 1%-át az alapítvány mint közhasznú tevékenységet folytató szervezet részére felajánlották. Az így kapott 45 438 Ft-ot a veszprémi kulturális örökség védelme alatt álló zsidótemető felépítvényeinek biztosítására és a temető gondozására használjuk fel, a kuratórium döntése alapján. Reméljük, hogy a 2010. évről beadott bevallásukban még többen fogják 1%-os felajánlásukat alapítványunk részére megtenni, amit előre is köszönünk.
Adószámunk: 18927467-1-19.

Kérjük, hogy adójának 1%-át a már 15 éve működő **CÓDOKO ZSIDÓ SZOCIÁLIS, NEVELÉSI és KULTURÁLIS ALAPÍTVÁNY** részére ajánlja fel. Alapítványunk a befolyt összeget zsidó szociális, nevelési és kulturális intézmények támogatására fordítja. Adószámunk: 18049196-1-42.

Mazsihisz Szeretkórházért Közhasznú Alapítvány kéri, hogy személyi jövedelemadójának 1%-ról az alapítvány javára rendelkezzen. Az alapítvány célja: A Mazsihisz Szeretkórházban a korszerű betegellátási struktúra kialakítása, az intézmény egészségügyi, rehabilitációs, ápolási tevékenységének támogatása, továbbá a kórház mindennapos működésének – a hitéleti követelmények megtartásának – folyamatos segítése. Adószámunk: 18173503-1-42
Köszönjük a támogatását!

A Zuglói Talmud-Tóra Alapítvány Budapest, Thököly út 83., adószám: 18170696-1-42 továbbra is számít támogatásukra. Ami Önöknek csak 1%, nekünk sokat jelent a szociális, kulturális tevékenység támogatására.
Köszönettel: Kurcz Tamásné

1% FRANKEL
1 052 681 Ft adományukat, ami a Frankel Zsinagóga Alapítvány részére érkezett nagy tisztelettel köszönjük, és várjuk 2011. évi felajánlásukat.
Alapítványi adószámunk: 18114878-1-41
Köszönettel: Frankel Zsinagóga Alapítvány

Tisztelt Adományozó! Köszönjük, hogy az elmúlt években adója 1%-ával ortodox hitközségünket és iskolánkat támogatta. Kérjük, idén is legyen segítségünkre. A Magyarországi Autonóm Ortodox, Izraelita Hitközség technikai száma: 0107, másik számalával pedig támogassa az Amerikai Alapítványi Iskoláért Alapítványt, adószáma: 19700557-1-42.
Adományát előre is köszönjük!

A Krausz Tibor Emlékére Alapítvány szegény sorsú és/vagy kiemelkedően tehetséges zsidó fiatalok tanulását támogatja az Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetemen és a Scheiber Sándor Tanintézetben. Kérjük, hogy adója egy százalékával segítse az Alapítvány munkáját.
Adószámunk: 18259292-1-43

A Pécsi Zsidó Hitközség Hagyomány Szociális Alapítványa ezúton köszöni meg a 2009. évi személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlását. A befolyt összeget kulturális és nevelési célra költöttünk.
Adószámunk: 19034834-1-02.
Köszönjük a támogatását!

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujélet@bzsh.t-online.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft. Nyomtatás:

VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSN 0133-1353

VAU ÉS NYAU

Nógrádi Gergely a Spinozában

Miután elolvastam a Spinoza műsórát, felfedeztem benne egy jól hangzó címet: Zenés randevú a zsinagóga és az opera sarkán. A fellépők között pedig Nógrádi Gergely nevét, aki kántor, operaénekes, író, jeruzsálemi tudósító, könyvkiadó és ki tudja, még mi.

– Énekeltél már a Spinozában?

– Soha. Ezzel szemben énekeltam a Zeneakadémiától az Operaházig sokfelé a világban.

– Ez az invitálás hogyan jött?

– Két története van. Mi nem ismerjük egymást Sándor Annával, de úgy tudom, eljött a Frankel-zsinagógába meghallgatni. A másik verzió, hogy az öcsém vonaton utazott a Dunakanyarba, és észrevett egy hölgyet, aki a könyvet olvasta. Szóba elegyedtek, kiderült, hogy nem más, mint Sándor Anna. Elmondta neki, hogy a könyvet a bátyja írta. Lefotózta Annát, és a képet ezzel az üzenettel küldte át nekem: nézd csak, ki olvasta a könyvedet! El voltam ájulva, hogy hű, de jó!

– Mit fogsz előadni?

– Többen lépünk fel, lesz egy héber blokk és egy világi blokk. Hiába szeretném az Othellót énekelni, ahhoz túl kicsi a helyiség. Arra törekedtünk, hogy a világiak közt is zsidó zeneszerzők műveit adjuk elő.

– Havonta hányszor lesz ilyen randevú?

– Azt nem tudom.

– Él még az édesanyád? Ez azért kérdelem, mert egy nagyon szép vallomást olvastam tőled: „Amikor a budapesti Zsidó Kórházban megejtették a brit milámat, anyám könnyezett. Sajnálta a fájdalom miatt. Amikor bár micva voltam Schweitzer főrabbinál, anyám könnyezett. Féltett az esetleges rasszista atrocitások miatt. Amikor először énekeltem kántorként tizenöt ezer ember előtt, anyám könnyezett. Boldog volt és büszke.”

– Igen. De nincs túl jó egészségi állapotban. Az egy nagy nyugalom, hogy velünk lakik, és neki is az. A Duna-parton él az egész nagycsalád, nyaranta kenuzunk, átviszük őt a túlpartra, mert azt nagyon szereti.

– Sok minden voltál. Például a Kurír jeruzsálemi tudósítója. Akkor még nem énekeltél?

– Azzal már tisztában voltam, hogy az átlagnál kicsit jobb a hangom. Fel is vettek Jeruzsálemben muzikológia szakra. Pont az öbölháború időszakában töltöttem ott egy évet. Mikor hazajöttem, folytattam a tanulást a konzervatórium énekszakán. Nyughatatlan ember lévén, körbeszimatoltam a nagy-

világban és úgy láttam, legjobb lenne Geszti Szilviánál tanulni Stuttgartban. Akkor még lírai tenor hangom volt, azóta 70 kilóval nehezebb vagyok, ma inkább drámai tenor a hangszínem.

– Nyugthatatlanságod alábbhagyott?

– Szó sincs róla, mihelyst megnyertem egy énekversenyt, irány Verona! Magam mögött hagytam csapat-papot. Hogy egy frissebb példát hozzak, három éve diplomáztam Pécsen a Politikusképzőben. Folyton változtatnom kell valamin.

– Mi hozta a 70 kilót?

– Alapvetően erős csontozatú vagyok. Genetikailag is be vagyok löve, csak ránézek egy palacsintára, és két kilót hízom. Egyszer aláírtam egy szerződést az Operettel, hogy ha két hónap alatt 30 kilót lefogok, akkor én leszek Luxemburg grófja. 105 kiló volt az indulási súlyom. (Ma 140 kiló vagyok!) Mikor ránéztem a naptárra, már csak 4 hetem maradt. Akkor kimentem Nagymarosra, csak vizet ittam és vadszőlőt ettem, minden nap gyalogoltam és úsztam. És lement 35 kiló!

– Meddig bírtad az operettet?

– Vagy másfél évig. Utána mintha elváltam volna, 12 évig nem énekeltem. Jöttek a társasági magazinok, melyeket vagy szerkesztettem, vagy főszerkesztettem.

– Kerested magad?

– Mindig keresem magam. Addig megyünk előre. Viszont két éve működöm kántorként a Frankelben, ez azt mutatja, hogy sokkal jobban szeretem, mint eddig bármit, amit előtte csináltam.

– Nagyon fiatalon írtad a Ki énekl a Pavarettit? című komédiát.

– Azt először a rádió drámapályázata küldte be, és megnyertem vele. 25 éves voltam, és nagy jövőt jósoltak. Elém raktak egy szerződést, semmit nem töltöttem ki rajta, mindent rám bíztak. Hazamentem, bedobtam a fiókomba, de azóta még nem töltöttem ki.

– Ha mindent tudsz a menedzselési szakmáról, miért nem lettél Pavarettit?

– Szó sincs arról, hogy lettem volna! (Nagyot nevetünk...)

– És a gyerekkönyvek? Akkor születtek, amikor a te gyerekeid?

– A történet nagyon rövid, egyrészt az apatejjel szívtram magamba az írás szeretetét, hiszen úgy telt a gyerekkorom, hogy apa (Nógrádi Gábor író, filmforgatókönyv-író) mindig verte a gépet. És nem jött velem pingpongozni. Apu ráadásul sikeres volt, a filmek bejöttek neki. Nem volt nagyon különös, hogy elkezdtem könyveket írni, és meg sem álltam vagy 30-ig. Amikor Benedek fiam megszületett, akkor jelent meg a Vau!, majd néhány évvel később a Nyau! című. A Vau!-t bevásárolták akkor az 50 legjobb gyerekkönyv közé.

– Remélem, te pingpongozol Benedekkel meg Sárával!

– Más vagyok, mint az apu. Imádok focizni és pingpongozni. Engem nem kell nyüstölni, amikor lehet, megyek.

– Az apatejjel már tudom, hogy az írást szívtram magadba. És az anyatejjel? Vallásos családban nőtél fel?

– Igen. Bár gyermekként zavartak a széderesték. Legtöbbször negatív dolgokat láttam benne. Csendben kellett maradni, máskor meg cukorbeteg nagyapám az ajúlásig tartotta a bőjtöt. A gyerek szabad akar lenni. A zsidó vallás sok kötöttséggel jár, ma azonban a világ legboldogabb embere vagyok, hogy visszataláltam hozzá. A kántorkodás teszi lehetővé, hogy olyan nyugalomban tudjak élni, mint amilyenben apu sohasem tudott. A kántori létet már nem tudnám feladni. Sziruposnak és hollywoodinak hangzik, de az az igazság, hogy semmi akkora nagy boldogságot nem adott, mint a vallás.

Boszán Eta

Egy alacsony ember: Királyhegyi Pál

Meglehetősen alacsony ember és nagy humorista volt. Bemondásai legendássá váltak, amiket többnyire a FÉSZEK Klub művészvendégei adtak tovább, és azóta is szájról szájra járnak. Mint ahogy írja és mondta: „Addig törttem magam, míg Londonon és Lisszabonon keresztül 1941-ben hazajöttem Hollywoodból, hogy még elérjem az utolsó auschwitzi gyorsot.” Két év munkaszolgálat után belerúgott egy német katona, és beleesett az éppen ásott gödörbe:

– Na, tudja mit? Most lett elegendő az egézből.

Királyhegyi Pál élete végéig váltig mondogatta, hogy 1950 nyarán csak tévedésből telepítették ki Adácsra, a vele egy házban lakó Király Pál újságíró helyett. Az ÁVH nem lehetett ennyire slampos. Sokkal inkább oka lehetett a kitelepítésnek az a távirat, amit ha Királyhegyi postára nem is adott, de szárnyára vett – a kor kifejezésével élve – a suttozó propaganda, s amelyben a következőket írta: „Joszif Visszarionovics Sztálin, Kreml, Moszkva. Rendszer nem vált be. Tessék abbahagyni! Királyhegyi.”

Adács pedig ámuldozott, hogy a leghíresebb pesti színészek és színésznők sorra látogatják kedvenc humoristájukat: Tólnay Klári, Gombaszögi Ella, Feleki Kamill, Bilicsi Tivadar, Darvas Iván vitték neki nagy pakkokban az ételmezt és a ruhát. A barátság mellé a látogatások ösztönzéséhez besegíthetett Királyhegyi levele is: „Most már tudom, hogy él Marci Hevesen. Ne irigyeljétek.”

Legjobb írásából Torda István szerkesztett egy kis kötetet. Torda szerint Királyhegyi legszebb adácsi története „az éjjelente kukorékoló, ugató, nyávogó, bögő” állatokhoz fűződik, „akiknek” lármájától Királyhegyi nem tudott aludni, keserűen konstatálva, hogy „a falusi csend egyetlen óriási hazugság”. A Krausz fivérek, Királyhegyi szintén kitelepített „pajtársai” észre sem vették, hogy féltve őrzött svájci altatójukból eltűnik néhány tableta. „Másnap a tehen egésszen halk, bágyadt mú-t mondott, a kakas éjjel-nappal aludt, majd álmosan elbotlott a saját két lábában, miközben Svájc felé pislogott szemrehányóan.”

Nemcsak a Sztálinnak írt távirat mutatja, hogy Királyhegyinek különleges érzéke volt a történelem nagy fordulói személyes élménnyé tenni. 150 centiméter „alacsony” volt, de szerencsére az emberi nagyságnak nincs hossz métere.

D.L.

(Alexandra)

Óvodai mezuzák

(Die Gemeinde)

Hírek, események röviden

– **Adományok.** Szegő László 50 ezer forintot küldött a Szeretőkörháznak.

– **Holokauszt Emléközpont.** Cím: Budapest IX., Páva utca 39. Nyitva: hétfő kivételével naponta 10–18 óra között. Telefon: (1) 455-3333. Honlap: www.hdke.hu. E-mail: info@hdke.hu

LAKÁS, ÉPÜLET FELÚJÍTÁSA

- Alpinista módon homlokzatjavítás, tetőfedés
- Festés, mázolás, tapétázás, csempézés
- Műszaki vezetés, árajánlat-készítés hitelevélvelhez is

FRANK (alapítva: 1892/1972)

Tel./fax: (1) 331-5743

E-mail: frank1063@t-online.hu

Munkadíjból 5% kedvezmény!

SPÁNN GÁBOR

Bosszú

Egy kínai közmondás szerint aki fogorvosi váróban nem fél, az nem is emberből van. Ezt a bölcsességet ugyanott találtam, ahol azt, hogy hulljon ki minden fogad, de maradjon egy, hogy legyen, ami fájjon! Nos, nekem nem hullt ki mind, viszont van, ami fáj. Ezért vállaltam fel a fogászati varakozás poklát. Fogorvosom az egyik legnagyobb fogászati klinikán rendel, ezért először odamentem, hogy a röntgen ülésszéke után döntse el, mi lesz a büntetésem. Mivel nem voltam biztos benne, hogy épp ott van, kopogtatás után benyitottam az előszobába, ahol csak két nővér ül. Megkérdeztem, bent van-e a doktornő, mire az egyik Ursula jellegű nővér üvöltöni kezdett bent van, de maga is, és ez baj! Ide nem mászkálunk be hívás nélkül, kérdezte volna meg a portást! A kolléganőjéhez fordult, és úgy mondta, amolyan „lányomnak mondom, hogy menyem is értsen belőle” módon: aki legközelebb benyit valami hülyeséget kérdezni, ahhoz hozzávágom a számítógépet, úgysem jó másra! Megköszöntem a humánus felvilágosítást, és kimentem a váróba, ami akkora, mint egy vasúti pályaudvar, és olyan is. A műanyag székeken kuporgok voltak vagy 50-en. Ebben a szoptatás anyától kezdve a fohagyományos kolbászt zsírpapírból falatozó és demizsonból locsolgató öregúron keresztül, az ugatva köhögő és szerteszt tüsszögő influenzás idős nőig a populáció minden fajtája jelen volt. Egyetlen szabad széket láttam, és berendezkedve a hosszú várakozásra, leültem oda, könyvvel a kezemben. Gúnyos tekintetek kísérték, amit csak később értettem meg. Tudniillik két oldal olvasása után valami olyan penetráns bűz csapott meg, amit a második világháború óta nem éreztem. A szag a mellettem ülő, megállapíthatatlan korú nőből áradt. Ez volt a szabad szék titka. Na meg a röhögés, hogy akadt madár, aki odaült. Mivel máshol nem volt hely, és be akartam bizonyítani a rosszindulatú kibicéknek, hogy gyermekkorom nem a Brixol jegyében telt, ülve maradtam. A részeg asszony ölébe hullott feje, melynek tetején kikericsárgára festett, koszos haj csomók virítottak, egyszer csak felemelkedett. Felállt, és rekedt borzú hangon elkiabálta magát: Mondják! Tözün Mária! Még nem szólították? Ehhez tudni kell, hogy a különböző rendelők ajtaja fölött egy-egy hangszóró található. Ebbe mondják be a nővérek a következő hívott beteg nevét, ami jó alap egy össznépi társasjátékra. Tudniillik a hangszóró ugyanúgy működik, mint valaha a pályaudvari hangosbeszélő, recseg-ropog, egy szót nem lehet érteni. Ehhez hozzájön a várócsarnok köhögő, tüsszögő, telefonáló alapzaja, ami lehetetlenné teszi, hogy az menjen be, akit valóban hívtak. Egy bátor, vállalkozó szellemű, tetovált, piercinges, kidobóember jellegű férfi odaszólt Bűdöskének, hogy üljön nyugodtan vissza, nem szólították Tözün Mária! Három beteggel később rosszat álmodhatott, mert megint felugrott, és elhangzott a már ismert kérdés: Mondják! Tözün Mária! Nem szólították? Miután nem kapott választ, kiegészítette mondókáját: Fáj az a rohadt fogam, és úgy tudom, itt rendel a Schwartz doktor, aki bár zsidó, de jó keze van! Ezzel vissza is sülyedt állandó létformájába, az apátiába. Ez az asszony vagy evett ma már valamit, vagy sem. Egy biztos, hogy egyetlen öröme az életben az, ami most ilyen falusi kocsmá filíngét csinált egy orvosi váróból. Ez volt az a perc, amikor nálam elszakadt a cérna. Koránál fogva legalább annyit tudhatna ez a nő, hogy mielőtt orvoshoz megyünk, akkor legalább megmosakszunk. Biztos vagyok abban is, hogy lett volna neki hol, például az egyik segítség-szervezetnél.

Ez az asszony az emberi méltóság szinte legelső fokán is talált az öt környező világban általa is lenézett. Hiszen Schwartz doktor csak azért méltó a bizalmára, mert jó keze van, aminek értékéből – gondolom, nem csak ennek az asszonynak szemében – sokat levon az, hogy zsidó. Itt jegyzem meg, hogy ilyen nevű orvos egyik ajtóra sem volt kúrva.

Oldalba böktém a hortyogó mozgó illemhelyet, és azt mondtam neki: oda menjen be, most szólították Tözün Mária!

Ő köszönet nélkül odaátantorgott, én úgy saccoltam, hogy engem szólítottak, és bementem a röntgenbe. A részeg nő láttam belépni azon az ajtón, ahonnan engem kidobtak, és jóleső érzéssel hallottam a velőtrázó üvöltést, ami érkezését fogadta.